

Litaba Tsa Lesotho

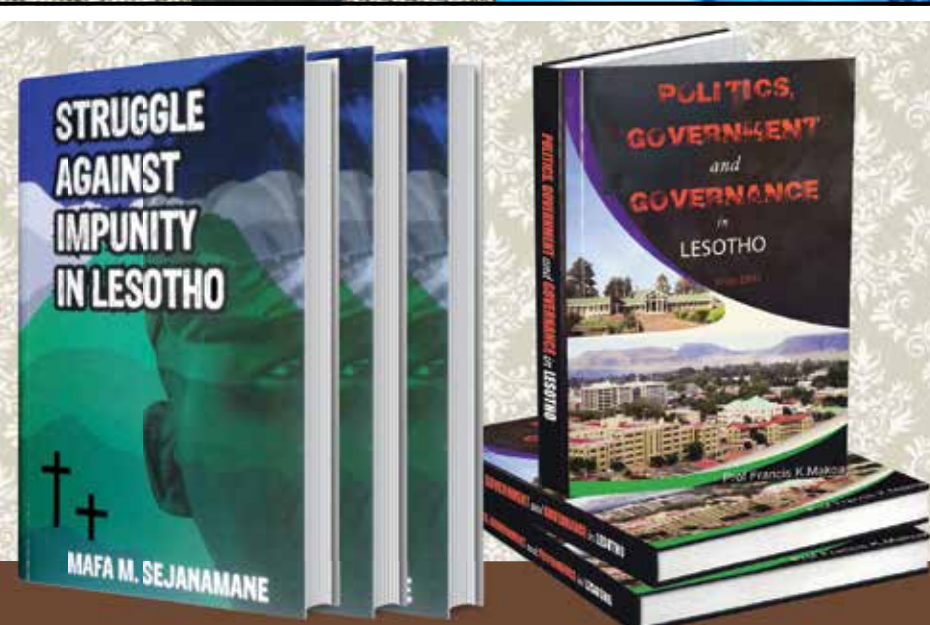
Khatiso ea 01

www.trc.org.ls

Phuptjane 2019

Na puso ea poelano ke 'setha se oele'?

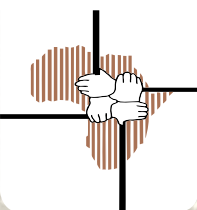
... maikutlo a fapana holim'a puso e tjena **Leqhepheng
la 2**

Buy new books
available at TRC

Authored by
**Prof. Mafa Sejanamane
and Prof. Kopano Makoa**

For more info call 2231 4463

BOHLOPHISI

Na ka 'nete ha le bapale!

Re ntse re ithuta tsela eo ho bonahalang boetapele ba naha ena bo khellang Basotho fatše ka teng. Re makalletse hore ka mehla hona le batho ba lumelang hore ke bona ba tsoetsoeng ba le bohlae ho feta ba bang. Kapa banna polelo ee e reng “lithoto ke lefa la ba bohlae” ke ‘nete!

Ha ele hantle re makalletse batho bana ba lumelang hore khetho ea sechaba e bafa tokelo ea hore ba nyolose le hona ho thellelisa holim’a lihlooho tsena tsa bakhethi. Hantle moo re tlang teng ke mona. Re ntse re ithuta mokhoa ona o tlang ho sebelisoa hore maikutlo a sechaba a kenelle litabeng tsena tsa tlhopho-bocha.

Empa e sale sethathong tjena, re makalletse hore ebe hona le ba lumelang hore tlhopho-bocha ke ntho eka etsahalang ha feela ele bona ba pusong.

Ho na le batho ba bang ba lumelang hore ke bona feela ba lokelang hoba ka pele-pele litabeng tsena ‘me ba lebala hore ntho ena ke ea Basotho eseng ea bona ba le bang.

Ha reke re shebeng lintlha tsa bohlokoa litabeng tsena; **Hantle ke mang ea itseng bapolutiki ke bona feela ba nang le lentsoe litabeng tsee?**

Methati ena e tlang ho sebelisoa ho etsa hore maikutlo a sechaba a hapelloe ka hare ho melao e tla tsoalo ke tlhopho-bocha e ea makatsa.

Ha se patuoe hore naha ena e mona moo eleng hona teng ka lebaka la lipolotiki tsa lehloeo le likarohano tse jetsoeng ke boetapele bo teng ba lipolotiki.

Ke hokae moo motho eo ho luoang ka eena ebeng e boele ebe moahloli? Re makalletse taba ea hore Paramente ke eona e tla nka qeto ka litaba tse lokelang ho kenella melaong kam-

or’a tlhopho-bocha.

‘Nete ke hore Basotho ba bonahala ba utloile ke bapolotiki ba lumelang hore ba bohlae ho feta batho ba bakhethileng.

Re ithuta hore Basotho ba kajeno ha e sale bane ba maobane ba neng ba re ha e moholo a buile le lumme.

Litaba tsa bohloko ba sechaba ke hore ke nako joale ea hore Motlotlehi ake a nke taolo ea naha ena.

Eseng sena seo re bonang bo-sebele ba se etsa, sa ho iketsa lipoho tsa khothu.

Bo-nkeka ba ithoballetse boroko, ba qhanollotse, ba lebetse hore ba kalama makoloi a linko li kholo ka lebaka la mosali oa Mosotho ea robalang a itsosa le bana ba hae.

Basotho ba bohloko ke ho ikhaba hoa baetepele bana ba bonang ha ele bona feela ba nang le tokelo ea ho phela ka boiketlo. Tebello ea Basotho ba bangata ke hore tlhopho-bocha ena etlo arabela litaba tse ngata haholo tse akhang hore na batla phela joang.

Ba bona ha kamor’a tlhopho-bocha Lesotho e tl’oba kanana. Ba re tlhopho-bocha ena ke ka eona feela mathata a tlala Lesotho a tlang ho feela.

Tumelo ke hore hape litaba tsa lintoa tsa nako e telele tsa lipolotiki li tl’abe li ile moriting.

Leselinyana lena kajeno le reretsoe hore le bokelle ona maikutlo a sechaba sa Basotho haholo nakong ena ea tlhopho-bocha.

Maikutlo ana a reretsoe hore a susumetse eona melao ena ele hore lentsoe la Mosotho le hlahelle.

Ke tumelo ea rona hore bohle ba nang le matla ba tla bona bohlokoa ba hore Mosotho oa khale o ne a opile khomo lenaka ha are *lentsoe le sechaba ke lentsoe la Molimo*.

Ha re kopaneng ho bopa Lesotho leo re le batlang.

Na puso ea poelano

Mohlomphehi Mothejoa Metsing - Moetapele oa LCD

Litaba tsa tlhopho-bocha ea naha, botsitso ba puso le pheliso ea litsikitlano tsa meno tse sulafaletsang puso ea molao, khatikelo ea litokelo tsa mantlha tsa botho, ho putlama ha moruo le tse ling tse tlang bohlokehali ba bolutu pusong ea eona, li lokela li ke li shejoe ka leihlo le fapaneng ke bohle Basotho ho sa tsotellehe maemo a bona ka har’a naha.

Tsena ke tse hlalelletseeng ‘mokeng oa metsoalle le methaka ea TRC (Friends Meeting and debate forum), o neng o hlophisitsoe ke TRC ka la 14 Phuptjane, moo teng moetapele oa Nonyana e Kholo, Mohlomphehi Mothejoa Metsing, Motlatsi oa Moetapele oa Sethala sa Kholiso ea Moruo, Mohlomphehi Tšepang Tšita-Mosena ekasitana le ea khethetsoeng botlatsing ba boetapele ba Kobo-tata ea Basotho, Professor Nqosa Leuta Mahao, ba ileng ba lebahanya lithebe potsong ea hore na ebe puso ea kopanelo ea khohola-koqo, ke eona e ka arabelang mathata a lipolotiki Lesotho?

H’a beha litaba tsa hae, Moetapele oa LCD o hlile a re bona ba bona ho se ka tsela e ‘ngoe haese hore ho kenoe pusong ea kopanelo, moo bohle ba tlang ho sebetsa ka tumelano hore ho etsoe liqeto tse tlang ho tlišetsa Lesotho botsitso.

Metsing o bile a re esale

Lesotho le fumana boipuso, lintho li ngata tse etsahetseng, tseo ho ntseng ho hloka-hala hore Basotho ba thusoe ho phekoheha ho tsona, eka-ba litšitso le lihlooho tseo ba ileng ba li etsetsoa kapa khatello ea maikutlo eo ba ileng ba e tlišetsoa ke maemo a ileng a aparela Lesotho ho tloha nakong ea qomatsi ea 1970, lintoa tsa kamor’a ho khutlela pusong ea sechaba ka sechaba ka 1983, likharuru tsa sepheto tsa 1998, le tse ling tse ileng tsa latela.

“Ha re ke re bueeng ka ‘nete beng baka, re ke re tloheleng hore na mang ke mang re buee litaba tsa naha ena molemong oa bokamoso le khotso ea Lesotho,” a hoeletsa joalo Ntate Metsing.

A supa hore ha ele ena ea ho luloa ho tšoaroa likhetho nako le nako ha bapolotiki ba qabana, joale ba felloa ke lipalo ka Parementeng, ha se e lokileng ‘me ha e molemong oa sechaba sa Basotho. O boetse a supa hore litaba tsa phe-to-phetoho ea puso li keke tsa tliša maemo a khotso ha fela bohle ba amehang basa fue monyetla oa ho lokisa litaba e le ka ‘nete le hore Basotho ba folisoe maqebeng ao e sa leng b’a jara ka lilemo-lemo.

Ha ele motlatsi oa moetapele oa MEC, eena o itse ntlha-kemo ea lekhotala bona, ke hore ho be le puso ea nakoana, e bileng e nang le litšobotsi tsa ho hloka lehla-

kore, e ka fuoang matla a ho tsitsisa litaba tsa naha hore e tle ere mohlang ho uoang likhethong maemo le mabala a polotiki a be a batalletse, ho se ho se likhang.

“Ea hore re ka ea likhethong hobane feela ea tšoereng puso a se a felletsoe ke lipalo, e keke ea re thusa ka letho. Re ka ea likhethong, empa e tl’are le pele rea ho kae, re iphumane re lokela ho khutlela likhethong hape,” a beha joalo ‘M’e Tšepang.

O re bothata bo teng ba sepolotiki bo lokela bo lokisoe pele le melao e sa hlakang e hlophoe bocha, pele re ka tatela likhetho.

A boela a supa hore nakong ena eo ho banahalang eka Tona-khola a ka nna a qobelloa ho roala lieta ho mathe-la ho Motlotlehi hore a qhale Paremente ebe joale sela le oele, bona e le ba MEC, baka khotalletsa hore ho mpe ho thehoe ‘muso oa nakoana e le hore litaba tsa tlhopho-bocha li mpe li phetheloe ho tsitsiso e melao le ho batalatsa mabala.

Mosena ore, MEC e batla ‘muso o joalo o be le lipelohelo tse hlakileng le hore o fue e hlakileng ka thomo e hlakileng, e le hore o tlo o se iphetole khomareli ea kokotana ha ose o le litulong. Ke feela ha ho ka etsoa sena khotso ea Lesotho e ka fihleloang.

“Ke ne ke utloa eka rea hanana le Moetapele oa LCD, empa haeba re buoa ka nako,

ke 'setha se oele'? ... maikutlo a fapana holim'a puso e tjena

Mohlomphehi Tšepang Tšita-Mosena - Motlatsi oa Moetapele oa MEC

Professor Nqosa Leuta Mahao - Motlatsi oa Moetapele oa ABC

teng ekare re tla lamella," a phethela litaba tsa hae joalo.

Professor Nqosa Mahao, eena ntle le qeaa-qeoo o supile ha litaba tsa puso ea kopanelo kapa eka bitsoa ea nakoana e le tšenyoo ea nako leho roka Basotho mahloana a naketsana.

"Basotho ba hlakile hore na ba batla eng, hona empa e le a mang a masene le maqiti a bapolotiki ho ikoalla ka pit-sa ebe sechaba se koaloa melomo ha ho moo se ka llang teng," ke Mahao eo.

A re litaba tsa tlhopho-bocha ha ele hantle ha li hloke le hore ebe ho entsoe semphu se sekana-kana, kaha tse ling ke lintho tse ka sebetsoang ka ntle ho puso eare beke e fela tse be li phethetsoe. A botsa hore na ke neng mafapha a kang a tlhopho-bocha ea melao a kileng a re a qabetsoe ke tšebetso haese feela hore bapolotiki bampa ba ipatla ho lula pel'a tse sutsang?

"Ke mpe ke supe hore ntho'ena ke moritaoko oa ho holisa seka-industri ena ea bapolotiki, kaha ke moo ba iphelisang le ho ithuisa teng, ba lebetse tu, ka sechaba," ke Mahao eo, a boetse a botsa ka thata hore na ke neng boetapele ba naha bo tlang ho nka boikarabello ba hore puso le tsamaiso ea naha e bebofalle sechaba ka litjeho, e le hore ho fokotsoe mothamo oa paramente le litsiane tse hlatmatsehang le hore lekhotla la matona le fokotsoe.

"Re kene boipusong ka makala a robeli feela, kajeno a feta mashome a mararo. Paramente ea rona e ne e le litulo tse 65 empa kajeno ke 120. Hoo ho reng ho rona re le sechaba?" a botsa joalo a supa hore naha e maqakabetsing a tlhokahalo ea lichete, empa ha ho motho eaka botseng hore na re tena re oela molekong oo ka mabaka afe?

"Hona joale re buoa ka ho etsa

hona le hoane ka lichelete tsa sechaba re re ke molemong oa khotso le puso e tsitsitseng, empa re sitoa feela ho lefella ngoana Mosotho thuto e tlang ho mofa bokamoso, na ebe ke hona ha re aha Lesotho le tlang ho ikemela maemong a renang a moruo le setla-bocha sa pheto-phetoho ea moruo oa lefatše?" o botsa joalo ka khalefo.

Maikutlo ho tsoa sechabeng, haholo-holo bacha, le baetapele ba bang ba lipolotiki, a bile mangata, 'me boholo a ne a supa ha bapolotiki e le baikhabi ba sentseng naha ka lilemo-lemo empa ba ntse ba batla hore ba fuoe monyetla oa ho senya ho tsoela-pele.

E mong oa bacha ho tsoa ka hare ho mokha oa sechaba sa Basotho (BNP) 'Machere Seutloali o boletse ha nako e fihlile ea hore ho ke ho tsotelloe bacha e le bokamoso ba naha ena.

"Re bona bokhopo boo baetapele ba rona e le batsoali ba rona ba re etsetsang bona. Hei ha le re bolae ka lithunya le limisaele, empa le re nyo-

tobetsa maikutlo, le re bolae ka tlala," ke eena eo, a supa hore ho lokela ho ke ho fetoloe mpshane, litaba tsa tlhopho-bocha li fuoe tlhompho le katamelo e lokelehang.

Moetapele oa Majalefa, ebile e le mocha, Monghali Lehlohonolo Mokhoema, eena o re ha ho puso ea kopanelo e ka tlišang tharollo litabeng tsa Lesotho ha ese hore feela ha puso e felloa ke lipalo ka paramenteng ho hakoe sepane se secha hona ka moo, 'me puso e tsoelle pele eseng ho nne hothoe ho tla matheloa ho Motlotlehi a qhale paremente ho bitsoe likhetho.

"Hana ha hothoe ho kopaneloe puso, rona ba seng ka har'a paramente empa re ena le bolateli bo itseng, ho thoeng ka rona? Na hona le mohleng ho t'aba le tummelano ea moshoelella litabeng tsee? Ha re seke ra phoqoa!" a bolela joalo.

H'a koala 'moka ona ka molao Mookameli oa TRC Monghali Tsikoane Peshoane o itse, sena ke sethala se se-

tle haholo sa hore Basotho ba ke ba nonyane maikutlo ka litaba tsa naha ntle le ho koekoetlana. A re o leboha moetapele oa LCD haholo ka hore ebe o ile a betefala hore ha taba ele teng a amohela hore e qoqoe. "Ntate Metsing rea leboha haholo ka hore ebe o ile oa iteta sebete 'me oa amohela hore ha taba ele teng etlo qoqoa. Ntho eno e re thusa hore ho be le kutloisiso e pharalatseng haholo ea litaba ho sechaba sa Basotho," ke Peshoane eo.

'Moka ona oa TRC o ne o reretsoe ho nonya maikutlo a sechaba ka litaba tsa 'muso o kopanetsoeng ke mekha le makhotla 'ohle a lipolotiki ele ho tliša tharollo mathateng a nako e telele a tjametseng naha.

TRC e lumela ho puso ea sechaba ka sechaba e nang le ponaletso, e hlomphang litokelo tsa mantla tsa botho le puso ea molao, ebile e le puso e fang sechaba monyetla oa ntša maikutlo le ho kenya letsoho litabeng tsa puso ho se merutlhoane le litheko.

Ba bang ba batho ba bileng teng mokeng oa TRC

Matona a tletse boikphantšo

Mohlomphehi Keketso Sello - Letona la Merafo

Mohlomphehi Tefo Mapesela - Letona la Tšireletso

Sechaba sa Ha Mashili ka hare ho lekhotla la puso ea libaka la Maisa-Phoka, se re matona a lokela ho khethoa ka ntle ho paramente. Ho ea ka Monghali Masilonyane Thabakoa ho bohlokoa haholo ho fumana matona a khethiloeng ka litsebo eseng hore ebe ke karolo ea lehlakore le itseng la polotiki ‘me ba etsoa ka ntle ho paramente.

“Ho eba thata ho rona ho fumana litšebeliso Makaleng le lintlafatso libakeng tsa rona ka ho fapakana ka lebaka la hobane re le karolo ea bohanyetsi. Ho fihlela hona joale matona a isa lintlafatso feela mabatoeng ao bakhethoa ba teng, eleng karolo ea ‘muso, ‘me taba ena ka bomalimabe e hanyapetsa rona sechaba,” ho rialo Monghali Masilonyane.

O boetse a supa hore taba ea ho khetha matona a sa tsoeng ka har’a paramente e tlo thusa Lesotho haholo hore lintlafatso li bonahale libakeng ka ho fapakana le ho bona hore litšebeliso li anela bohle.

A supa hape hore ke eona khetho e joalo etlang ho etsa hore boikphantšo bo bonahalang ho matona bo feele. O phethetse ka ho supa hore mokhoa ona oa khetho ea matona ke ona otlatsa hore ho be bonolo hore ho be le tšalo-morao mesebetsing ea bona joalokaha paramente e tšepetsoe ho lisa tšebetso ea Makala.

Baahi ba boetse ba supa hore bapolutiki nakong eo ba iketelang litulo ba tseba le ho kokota menyako ea sechaba, ba lumelise ba kope metsi, ba nt’o rapalatsa boiketo ba bona, empa hang hore ba khethoe ba be ba khetheloe botoneng, ke moo ba fetot-

helang sechaba, ba se ba re ba bonoa ka kopo e khethehileng, ba thabela ho etsetsoa mekoloko e melelele joalokaha eka ba fana ka litšebeliso tsa liente.

“Ba ea kokomoha, ba ea ikhaba, tla bona bona motho ese eka pikoko a khaba a sena le masiba. Che! Ba ea re phoqa,” ha bolela joalo e mong oa baahi.

Ho sale joalo e mong oa baahi ba bileng teng pitsong ea sechaba e neng e epiloe ke TRC, Monghali Lehloholo Morahanye, o itse ho ea ka eena, ha ho bonahale bohlokoa ba hoba le ofisi ea Motlotlehi. “Ha ele hantle ho na le ba lumelang hore ba tsoaletsoe ho busa batho. Ofisi ea Motlotlehi ha ena thuso kaha mosebetsi oa eona o nkiloe ke bapolutiki,” o’a hlalosa. O re ke ka lebaka lena a lumelang hore mathata a naha ena aka felisoa ha feela Lesotho ho

ka felisoa botlotlehi.

“Naha ena e lokela hore e tlose ntho ena e bitsoang Kingdom re busoe ke President hobane ka ‘nete ke bona batho ba bang ba hloloa ke matla ‘me taba eno e ea re makatsa naheng e busoang ka puso ea sechaba ka sechaba molemong oa sechaba.”

Monghali Phethiso Monkhi eena o supile hore nakong eo puso ea sechaba ka sechaba molemong oa sechaba e fihlang, bohle ba ne ba lumela hore ke eo kanana. O itse leha hole joalo ke moo ha morao ho ileng hoa bonahala ha lipolotiki li nka mojao oa pele ‘me seo se etsa hore motho e mong le e mong a utloe ha aka kenya letsoho pusong.

O boetse a supa hore ho ea ka nalane, Lesotho mona hona le mekha e meraro feela ea lipolotiki. “Rona ha re qala ho ithuta lipolotiki Lesotho mona hone ho ena le mekha

e meraro feela eleng oa BNP, Marema-tlou le BCP, ‘me ho ne ho sena meferefere ena eo re e bonang morao tjena. Ho ne ho sena mehlolo ena eo re e bonang kajeno. Selemo le selemo morao tjena ho runya mokha oa lipolotiki,” ke eena eo.

O boetse a supa hore ka lebaka la mekha ena e mengata e runyang hoseng le motšoare, batho ba se ba ena le lehloeo le lengata haholo la lipolotiki. O re lehloeo lena le bonahalang ka hare ho Basotho le se le le hole haholo le litsela tsa Morena Moshoeshoe.

A tsoela-pele ho supa hore ke eona ntho ena e etsang hore ebe sechaba sa Basotho se sitoa ho fumana lintlafatso ka lebaka la lehloeo le renang ka hare ho bona. “Lipolotiki li bohloko haholo hobane ke tsona tse entseng hore ebe le kajeno Basotho ba ntse ba futsanehile tjena. Matona a

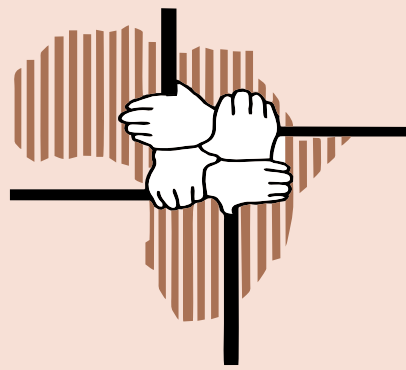
tletse boikhothomoso ha ba lokela ho isa lintlafatso sechabeng...” a supa joalo a bile a re se hlokahalang ho Basotho ke hore ba kopane, ba buisane le ho tsoarelana ele hore bohle ba kene nakong ea tlhopho-bocha ka lentsoe le le leng.

Ka lehlakoreng le leng, Monghali Sepiriti Tumane eena o bontšitse hore litaba tsena tsa matona a khethoang ka lebaka la tšekamelo ea bona ea lipolotiki ke eona e boetseng e etsa hore ebe naha e sesa ka hara leqhubu le lekana la bobolu.

O boetse a supa hore litaba tsena li ka felisoa ha feela babusi ha ba ka elelloa bohlokoa ba ho theolela matla sechabeng ele ba khethetsoeng litulong tsa ‘muso o bohareng ba se inke e le melingoana e lieta. “Ke nako ea hore matla a theoleloe sechabeng. ‘Me le rona re tla tseba ho sala bae-tapele morao le ho bona hore bobolu bo’a feela,” Sepiriti o’a hlalosa.

Maikutlo a mang a sechaba se bileng teng pitsong ena e bile hore le hoja morero oa polotiki o ne o le motle hakaa-lo empa ho’a bonahala hore bapolutiki ba entse polotiki feme ea bona moo ba phelang teng ha monate le malapa a bona, e seng molemong oa sechaba.

Ho latela molao oa Lesotho oa motheo tlas’a temana ea 87 (3) le (4), Tonakholo o eletsa Motlotlehi ho khetha matona ho tsoa ka hare ho ntlo ea Bakhethoa ba Sechaba kapa ka hare ho ntlo ea Mahosana. Sena se bolela hore litaba tsena tsa Basotho li lokela ho eloa hloko haholo hore li phethahale nakong ena eo ho hlophoang-bocha melao ele ho arabela sello sa Basotho.

TRC appreciates and acknowledges the continuous support of the US Embassy on the initiative to promote youth participation on issues of governance through the US Embassy Maseru grants.

Na tlhophho-bocha e tlokotsing ha Thabane a ka oa?

Litho tsa ntlo ea bakhetho ba sechaba lire ha li sa na tšepo ho Tona-Kholo Tom Thabane le 'muso oa 4x4. Ho ea ka lengolo la tlhahiso ea ho hloka tšepo le romelletsoeng Motsamai oa Lipuisano ka Lekhotleng la Sechaba ke mokhethoa oa Lebatooa la Korokoro #42, Mohlomphehi Motebang Koma (ABC), litho li re ha li sa na tšepo ho 'muso oa kopanelo oa boraro oa Lesotho 'me tsa thonya le ho supa mokhethoa oa lebatooa la Mosalemane Mohlomphehi Samuel Tšoinyana Rapapa (ABC) hoba eena ea tla nka marapo a botona-kholo.

Tlhahiso ena ea Koma e tlatsitsoe ke mokhethoa oa DC ho tsoa lebatooeng la Qalabane #54 Mohlomphehi Motlalen-toa Letsosa.

Ho ea ka Letsosa, tlhahiso ena ea ho hloka tšepo ho Thabane e susumelitsoe ke ho hloleha hoa 'muso oa 4x4 ho ntlafatsa bophelo ba Basotho.

H'a bua 'mokeng oa baqolotsi ba litaba o bileng holong ea TRC, Letsosa o itse litho tsa paramente li hlalletsoe haholo ke tsela eo 'muso o tsoereng lihoai tsa farelane le seiboko ka teng. O re ke 'muso ona o hlotsoeng feela le ho hlompheha litaelo tsa makhotla. A tsoelapele ho bontša hore ke pusong ea 4x4 moo ho nang le batho ba bolauoeng ka bongata matsohong a sepolesa 'me 'muso o ntse o iphapanyelitse litaba tsena.

"Musu ona oa koloi o kho-po e bile ha o qenehele sechaba sa Basotho. Ke bano ba ntse ba itjella chelete ea boea ba Basotho ka sehloho," ke Letsosa eo, a tsoelapele hore: "Hona joale mosali oa hae ke eno o nkile le eona chelete ena ea tlhophho-bocha o ile lingakeng ka eona. Batho bana ba lokela ho thijoa..." o libeha joalo Letsosa a kokositse molao oa motheo oa Lesotho le melaoana ea tsamaiso ea ntlo ea bakhetho ba sechaba.

O qetelletse ka ho supa hore leha ho le joalo, ho na le morero oa ho ema-pele tlhahiso ena ke motlatsi oa motsamai oa lipuisano. O re o bua sena ka lebaka, kaha ba se ba ile ba kopana le motsamai oa lipuisano 'me eo a bontša a utloisisa taba. "Re maketse feela ha ere kamor'a phutheho ea rona le Ntate Motanyane

ebe joale re se re bolelloa hore tlhahiso ena e lokela ho ea lokisoa kaha esa fihlele lipehelo tse itseng. Mabaka ana rea fua tjena kamor'a hore ebe eena motsamai oa lipuisano a kopane le motlatsi oa hae hang kamor'a phutheho ea rona le eena. Ache joale ke mona moo re bileng re batloang hore re qhoahelle mabitso a litho tsohle tse tšehetsang tlhahiso ena."

Ke hona 'mokeng ona moo Moetapele oa Sethala sa Kholiso ea Moruo (MEC) e bile ele mokhethoa oa Thabana-Morena, Mohlomphehi Selibe Mochoboroane, a it-seng ele litho tsa lekhotla la sechaba, ba etsa litaba tsena hobane ba boulela khotso ea Basotho le ho rata Basotho le naha. O itse ka hare ho litaba tseo Paramente e lokelang ho li hlokomela ke ho baballa leeto la tlhophho-bocha, le seng le fihletse meoloane e meholo haholo. O re ebang ho ka bitsoa likhetho tlhophho-bocha e tlokotsing 'me ba lokela ho e baballa molemong oa Basotho. "Bahlomphehi baka, re lokela ho baballa naha ena. Ha ho molemong oa Basotho ho bit-

sa likhetho kaha tlhophho-bocha e tlo ameha haholo." ke Mochoboroane eo.

"Haeba re keke ra thibela likhetho 'me Tona-kholo ea fetoloa ka hare ho paramente, ka 'nete re t'oba tlokotsing e kholo haholo."

Moetapele enoa oa tse putsoa o boetse a supa hore ho bohlokoa hore ho thehoe puso e kopanetsoeng ke mekha eohle ka sepheo sa ho phethela mosebetsi oa tlhophho-bocha kaha sena se tla thusa hore melao e lokiso. "Tlhophho-bocha ena e bohlokoa ho Basotho 'me se lokelang ho etsoa ke hore bohle ebe karolo ea puso molemong oa hore ho be le khotso ka hare ho naha."

Maikutlo a Basotho ba bangata ke hore ho na le monyetla oa hore Tonakholo a ka eletsa Motlotlehi ho qhala Paramente ebang aka hloloa ke tlhahiso ena ea ho hloka tšepo ho eena le 'muso. Ba re sena se tla ama Basotho haholo kaha likhetho li sebelisa chelete e ngata haholo ea sechaba ka nako e khutšoanyane.

Leha hole joalo Tona-kholo o sireletsoa ke Molao oa Motheo ho eletseng Motlotlehi ho

Mohlomphehi Samuel Tšoinyana Rapapa - Mokhethoa oa Mosalemane

qhala paramente le ho bitsa likhetho ebang a hloloa ke lipalo ka paramenteng.

Tonakholo Tom Thabane o se a ile a qhala paramente nakong ea puso ea letsema kamor'a hore a qabane le molekane le eena pusong ea nako eo eleng Moetapele oa LCD Mohlomphehi Mothejoa Metsing. Tonakholo Pakalitha Mosisili le eena o ile a etsa se tsoanang kamor'a hore a hloloa ke tlhahiso ea ho hloka tšepo ho eena kamor'a hore DC e arohane 'me eo eneng

ele motlatsi oa hae ka nako eo Mohlomphehi Monyane Moleleki a thehe Lekhotla la Kopano ea Sechaba (AD). Nalane e kanna ea ipheta kajeno joalokaha ho bonahala ntoa e mahlo-a-mafubelu ka hare ho mokha oa Kobotata ea Basotho (ABC).

Potso e kholo e setseng e le melomong ea Basotho ke hore na ebe leeto lee la tlhophho-bocha le tla fetoha mofufutso o felletseng boeeng joaloka oa ntja, kapa le tla nkeloa pele ke puso efe le efe e tla kena litu-

Ba bang ba litho tsa bohanyetsi ka paramenteng

Motlotlehi h’a fuoe marapo a puso ka botlalo

...bapolotiki ba soloa ka ho sehelana maleo ho sa natsoe tlala ka har’a metse

Sechaba se re se khathetse ke puso e bosula ea bapolotiki, haese ho ke ho fetoloe maoa, litaba tsa puso li khutlisetsoe ho Morena e Moholo.

Ana ke a mang a maikutlo a bona-hetseng a hlahella hangata ho tsoa melomong ea sechaba lipitsong tse ntseng li tšoaroa ho potoloha le naha, ekasitana le moo TRC e ileng ea nonya sechaba maikutlo ka litaba tsa Tlhopho-Bocha, nakong ea leeto la ho hopola Morena Moshoeshoe h’a ne a etella pele sechaba sa hae ho tloha Menkhoaneng ho ea Thaba-Bosiu.

Ha ba sola bapolotiki litabeng tsa puso, Basotho ba bangata ba supile ha lipolitiki li senya boleng le bon’goe ba sechaba ka ho tlisa likarohano tse eeng li qetelle ka likhohlano, mahloeo le liqhoebeshano tse sa eng meriting.

“Matla a lokela a khutlele ho Motlotlehi, ebe eena ea laolang mabotho le ho thonya bolaoli. Puso e lokela e khutlele ho Morena ‘me h’a buile lentsoe la hae le phethahale,” ke Ntate Moeketsane Tikiso oa Chesaline, Linakaneng, Lekhotleng la Puso ea Libaka la Menoaneng.

Athe ba bang ba boletse hore leha eba matla a puso a keke a bokelletsoa ofising ea Motlotlehi, empa a se khokoe ka ho qhobelloa liqeto ke bapolotiki, joaleka hore a qhale paramente a keke a fana ka maikutlo le hona ho fasselletsoa hore a saenele melao le eo ebang o khahlanong le eona.

“Molao o fetoloe e le hore Tona-Kholo a seke a etsesa Motlotlehi liqeto ho sa hlokahale,” ha rialo Ntate Mafatlane a bua a le Thabang, Mokhotlong.

Ba bang bona ba re ba sa utloile ka letlaburu lena la polotiki ho tloha esale naha e fuoa boipuso ka 1966, moo teng ba reng bo ile ba lateloa ke qomatsi, eare ba sa utloile, ha fihla puso e a bo-rasethunya, joale kajeno ho kenoe molekong oa ho sehelana maleo empa sechaba sona se ntse se kolla ntsi hanong.

“Motlotlehi a bolue molomo, a se hlole a eletsoa ke bo-ralipolitiki, empa e eletsoe ke marena ka kotloloho,” ha rialo Morena Abia Leuta Maluba-lube, Mokhotlong.

Lehoja boholo ba sechaba bo ne bo sitoa ho nama hantle hore puso ea Botlotlehi e be e tsamaisoang joang, boholo bo ne bo supa ha bo se bo sena tšepo ho bapolotiki, le teng ba sitoa ho tsepama hantle hore na puso e hle e be ea borena ho fella.

Se batlang se akaretsa litaba tsa sechaba ke hore Motlotlehi a be le matla a fetang a Tona-Kholo, le hore e be eena ea etsang liqeto tsa mapomelo pusong.

“Motlotlehi ha na matla, o entsoe sesebelisoa sa bapolotiki,” ke Ntate Sekotche Phatšoane, oa Popa Ha Koatake.

Ntate Setefane Sebele oa Mateeanong eena o re ha naha e le tsietsing liqeto ebe tsa Motlotlehi ‘me li ananeloe ke bohle.

Motlotlehi Khosi Letsie III

Bosebeletsi ba sechaba bo khina ntšetso-pele ea naha

Baetapele ba sechaba lekhotleng la puso ea libaka la Manka nakong ea tlhopho-bocha

Bosebeletsi ba sechaba ke mokokotlo oa 'muso ntlafatsong ea naha. Morero oa bona ke ho etsa hore 'muso o fihlele sechaba se sengata ka litšebeliso tsa boleng. Hoya ka sechaba sa lekhotla la puso ea libaka la Manka ka hare ho lebatooa la Peka, ke bomalimabe hore ebe besebeletsi ba sechaba Lesotho mona ha bo fihlele seo bo se reretsoeng eleng hoba letsoho le letona la 'muso ho thusa ona 'muso hore ho isa litšebeliso sechabeng.

Sechaba sena se supa ha ele ntho e utloisang bohloko ha ele hore batho ba tšepetsoeng ho nanabetsa letsoho ho sechaba ba sitoa ho etsa joalo empa ke bona bahlakofatsi ba sona sechaba se joalo. Ho ea ka Morena Qamo oa motse oa Ha Qamo Peka, ho hloka hore 'muso oa Lesotho o tlohelle ho fana ka mosebetsi ho batho ka lebaka la hobane ele karolo ea lehlakore la bona la lipotiki. O re ke ntho e hlabisang lihlong hore batho ba hloka litsebo ba fuoe mosebetsi empa ba nang le tsona bona ba lutse malapeng ka lebaka la hobane feela ese ba mekha e pusong. "Bosebeletsi boo re nang le bona ba sechaba bo bohloko haholo 'me ke bona bo khinang ntšetso-pele ea naha ena," Qamo o'a hlalosa.

O re taba ena eka qojoa feela ka hore ebe batho ba nang le litsebo ba fuoa mosebetsi ho latela mangolo a bona eseng hobane feela ba ile ba sireletsa moeta-pele lintoeng tsa hae tsa lipolotiki le ho haila le eena haholo.

Ho sale joalo Mongahli Thabo Nyeye oa Maputsoe eena o supile hore ke bomalimabe hore ebe bohlanga bo lefelloa ho sebeletsa sechaba empa bo hloleha ho thusa sechaba ka boitelo. O entse mohlala ka litšebeliso tse fanoang ke bahlanka ba lekala la tsa lehae lefapheng la ngoliso ea magolo a tlhaho, moo a itseng litšebeliso tsa teng li bosula haholo. "Motho aka khutlisetsoa feela hore h'a ngola lebitso hantle mona lekaleng. Ka 'nete batho bana ba khopo hobane ha ba tsotelle hore na motho eo o moholo ha kae, le hore na o se a na le nako e kae mono..." ke eena eo.

O tsoetse-pele ho supa hore lintho

tsena li boetse li bonahala hape le lekaleng la tsa lipalangoang moo batho ba qatang nako e telele ba eme meleng ea ho ea nchafatsa mangolo a makoloi kapa a ho qhoba. O re ntho ena e ea soabisa hobane ha feela batho ba ntša masiba a limpshe teng ba fumana litšebeliso. "Tjotjo e bapala bana ka mono ka 'traffic'. Ha u sa ntše tljotjo mono u keke ua fumana letho. U tla lula u khutlisoa ho fihlela u tapa..."

Thaba o ea lokolisa.

Karolo e 'ngoe ea sechaba e hlalosa hore mokhoa o bobefe oa ho etsa hore bohlanga bo sebeletse sechaba ka boitelo ke hore feela ho be le mekhoa ea ho sala morao mosebetsi oa bona. Ba hlalosa hore mokhoa ona ke oona otlatsa hore bohloko ba bahlanka ba fihle mosebetsing ka nako le ho bona hore ba sebeletsa sechaba ka boitelo. Ba boetse ba hlalosa hore ke boikara-

bello ba mongoli e moholo oa lekala ho bona hore o sala morao batho ba hae ho bona hore ba fela ba sebeletse sechaba.

"Batho bana ba lokela ho khola feela ho latela hore na ba sebeletse sechaba ha kae. Ba boele ba fumane meputso ea khoeli ho latela tšebetso ea bona," ho cho e mong oa karolo ea sechaba ea sa lakatsang ho ipolela lebitso.

O re ho boetse hape ho bohlokoa hore bahlanka ba fuoe likonteraka tsa selemo ele hore ho be bonolo hore ebang ba sa sebetse hantle ba leleko hore ba suthale batho ba nang le morero oa ho sebeletsa sechaba. O boetse a supa hore ke ka mokhoa ona feela ho tlang ho fela mela e melelele e bonahalang litšebeliso tsa phano ea mangolo a ho eta le moo ho ngolisoang makoloi.

E mong eena o supile hore bohloko ba batho ba sebeletsa sechaba hampe ke batho bao hangata ho tsejoang ele ba mekha e pusong. O re ke bona batho bana ba bonahalang ba qhanollotse haholo ka lebaka la hobane batho ba fuoeng boikarabello ba ba nka ele batho ba bona 'me ntho eo e etsa hore ho be thata haholo hore ba kenye taolong kaha ele batho ba mohlomphehi letona. "Bosebeletsi ba sechaba bo nyehlele haholo morao tjena ka lebaka la lipolotiki 'me ntho ena ke eona feela e emeng pele tsoelo-pele ea Lesotho. Ho lokeloa hore ho ntšoe batho ba lipolotiki ka hare ho 'muso molemong oa besebeletsi bo botle Lesotho."

Ho sale joalo, mofumahatsana Mpho Moakhi oa Tabola eena o itse bohlokoa ke hore feela batho ba fuoe mosebetsi ho latela litikoloho le libaka tsa bona. "Batho ha ba fuoa mosebetsi libakeng tsa bona ba bile ba okame-tse libakeng tse joalo ba atleha ho sebeletsa batho hantle kaha ba na le letsoalo..."

O boetse a supa hore pheko e ka boela hape ea eba hore batho ba kene mosebetsing ka liphelelo tse hlakileng molemong oa besebeletsi bo botle. O re ebang ho sabe joalo Lesotho le tla lula le ntse le putlama tjena ka lebaka la bohlanga bo nkiloeng ele bo-Sen-thetse kaha ho sena le motho ea ka ba lelehang hobane ba re bona ba kentsoeng mosebetsing moo ka molao.

Ho ea ka molao oa khiro ea bahlanka ba 'muso le o ba tsamaisang, mohlanka oa 'muso o tlangoa ke oona ho hlomphele ho tšepahalla 'muso le tsamaiso ea bona besebeletsi ba sechaba ntle le ho bontša tšekamelo efe kapa efe ea lipolotiki kapa ea tumelo. Empa bohloko ba sechaba bo na le maikutlo a hore bahlanka ba 'muso ba khabile ka besebeletsi bo bobefe 'me bo khabile ka khiro ea sepolotiki e bileng e khethollang le ho balolla batho ka lipolotiki. Maikutlo ana a boetse a supa hore khiro ea bona le eona e silafetse haholo kaha batho ba se ba fumana mosebetsi ho latela likarete tsa mekha ea bona ea lipolotiki, eleng se qetellang se khina tsoelo-pele ea naha haholo.

Tšusumetso ena e boetse e bonahala morao tjena le khirong ea mabotho a hlometseng eleng se supang hantle hore Lesotho le hloka ele ka 'nete ho sebetšana le melao e tsamaisang mekhoa ea khiro ea bahlanka ba sechaba molemong oa ntlafatso ea moruo le ho bona hore besebeletsi ba sechaba bo ea ntlafala, sechaba se ile sa thathamisa joalo ha se ntse se hlomella ka tse ka etsoang ka har'a tlhopho-bocha.

KOLI'AMALLA
DOCUMENTARY

Part 1

Part 2

EXPOSING HOW HUMAN RIGHTS VIOLATIONS ARE PERPETUATED DUE TO LACK OF HUMAN RIGHTS COMMISSION

Learn more from Koli'malla Documentary:
stories of torture and impunity in
Lesotho

Copies available @ TRC Library
Special offers at M160 each and M300 for Part 1 & 2

Transformation
Resource Centre

Basotho ba lokolloe ho itemela matekoane

Lekhasi la matekoane

Basotho ba seboko ka litefello tse tlalehoang li thibile lekhalo ka boima ba litjeo hore bana ba naha ena ba ka kena khoebong ea temo ea matekoane.

Har’a lillo tse ka holimo-limo, ba bolela ha ho bonahala temo ea matekoane Lesotho koano eka e reretsoe fela ho tsoela-molemo bahoebi ba melata feela, le hona ba likotlo-tlo.

“U nahane hore mohoea o kang ‘na tjena o tla e nka kae chelete eo e baloang ka limilione tsa Maloti hore feela ke fumane lakesense. Na ebe ha re phoqhoe?” ke e mong oa baahi ba ipoletseng ba lema khomo-ea-faatše loting la Leribe.

Ba boletse ha ba kene temong ea matekoane ka lebaka la tlhokohalo ea mesebetsi le hore moo e hlahang e fanoa ka se-eoso-eoso, ebile meputso e le e phoqang.

“Lakesense ea ho itlha-hisetsa matekoane e lokela e ananele Mosotho e mong le mong, e shebe le maemo a bona. Esale Basotho ba itlha-hisetsa matekoane, hobaneng ba keke ba fuoa monyetla oa pele,” ke Ntate Moketa eo, a bua a le Nkotoane.

Ba bang ba Basotho ba re “ha ba utloisisisi hore na hobaneng tumello ea ho lema matekoane e fuoa batho ba nang le mokhoa feela oa lichetele athe oona o ka sebelisoa ele monyetla oa ho holisa moruo oa naha ka ho rekisetsa linaha tsa boahelani matekoane m’e ka hona chelete e kene ka hare ho naha,” ke ntate Lehloenya a bua a le Marung ha Moeketsane.

Mohlomphehi Nkaku kabi - Letona la Bophelo

Ha ele ba bang ba Basotho bona ba batla hore lakesense ea matekoane e se patalloe ho hang haholo ha Basotho ba ne ba ntse ba itemela le ho reki-

sa matekoane le pele a ka ba molaong, joale ba lumela hore ena ke nako ea bona ea ho tsoa bofumumeng ka ho lema le ho rekisa matekoane ba sa

pitikisoe ke masole ka lirifi joaloka pele.

Ba re sena ba se bua haholo ha ba ile ba thaba ha ba utloa hore khoebisano ea mate-

koane e molaong empa ba tla fumana ha morao hore khoebo e joalo ha ea etsetsoa Basotho empa melata eleng bona feela ba ka bang le monyetla oa ho reka li lakesense tse joalo kaha bona ba ena le monyetla oa lichetele o joalo.

“Bohle ba ne ba thabile ha ba utloa ‘muso oa Lesotho o bolelisaka ha tokelo ea ho lema matekoane e behoa panteng, athe hoo empa e le thetso. Re phoqiloe ruri!” ke eena eo.

‘Muso oa Lesotho ha o eso hlakisa hantle hore na ke mang ea nang le tokelo ea o lema kapa hona ho se leme matekoane, empa ba tsebang ba supa ha khoebo ea matekoane e ka una libilione-oene tsa Maloti ka ho tlhotla lero leo le boleloang le ka folisa mafu a kang a kankere le a mang.

Lero leo, le boetse le boleloa le le hantle ho batho ba bontate, ho fana ka matla.

“Muso oa Lesotho ha joale o bolela o ntse o le boithutong ba thokoa le tse ling tsa lihlahisoa tsa matekoane Lesotho, empa ha joale e lumelletsoeng molaong, ke e bitsoang phekoane kaha bareki ba machaba ba supa e le eona eo ba e thahasellang ho tsoaka meriana ea bona.

Letona la tsa Bophelo Mohlomphehi Nkaku kabi, o sa tsoa bolela haufi hore boithuto bo sa salletse marao litabeng tsa matekoane a Lesotho, a re empa tseo ha li phethahetse, u tla fana ka tlaleho e le hore Basotho ba tle ba ikutloe le bona ba ananleleha khoebong ea matekoane Lesotho.

Bacha ba re tlhopho-bocha kea metsofe

Bacha ba re mekhoea e sebelisitsoeng ho bokella maikutlo ka litaba tsa tlhopho-bocha ha e'a atleha ho bafihlela ka bongata 'me sena se entse hore maikutlo a bona a salle morao.

Sena bacha ba se buile lipuisanong tsa bacha tse neng li hlophisitsoe ke TRC ka thuso ea ntlo ea boemeli ba Amerika Lesotho Maseru. Phutheho ena ea bacha ene e hlophisitsoe ka morero oa ho bokella litlhoko tsa mantlha tsa bacha tse lokelang ho kenella litabeng tsa tlhopho-bocha.

Ha ba bua phuthehong ena, bacha ho tsoa likolong tse 'ne (Lesia, Qoaling, St. James le Phuthiatsana) ba itse e ntse ele qholotso e kholo ho bona ho ea lipitsong kaha tloaelo e bile hore lipitso ke lintho tsa batho ba baholo.

Thoriso Lesaoana ho tsoa sekolong se phahameng sa Qoaling o supile hore ka nako ea ho tsoara lipitso tsena, bacha b'a be ba le sieo metseng ba le likolong 'me seo se entse hore maikutlo a bona a salle morao. "Ka 'nete re salletse morao haholo hobane ka nako eno rona ba bang e ee be ele nako ea hore ebe re sekolong. Ele hore batho ba bileng le monyetla oa ho ntša maikutlo a bona ke batho ba baholo feela, 'me seo ke sesupo sa hore maikutlo a rona ha hona moo a nkeloang hloohong teng..." ho hlalosa Lesaoana. "Ha kee lipitsong motseng oa heso hobane ha ke ntse ke hola Morena oaka one a re tšosa a re mono ha hoee bana..." O libehile joalo.

Ho sale joalo Mpho Hlalele eena o supile hore litaba tsena tsa tlhopho-bocha li lokela ho hlaka hore na ke eng e tlang ho sebetsoa le ho lokisoa bocha. A supa hore maikutlo a bona ele bacha a lokela ho eloa hloko haholo kaha ba boetse ke boetapele ba kamoso ba naha ena. O boetse a supa hore ho bohlokoa hore ho sebelisoa maoa a ka etsang hore bacha ba iphumane ba kentse letsoho le toma litabeng tsena.

"Ho lokeloa hore ho sebelisoa mekhoea eohle e tlang ho etsa hore bacha ba be le thahasello litabeng tsa tlhopho-bocha. Mohlala oa litaba tsena ke oa tšebeliso ea marang-rang ele hore re tle re seke ra iphumana re qobelletsoe hore re mathele lipitsong leha re sena nako," ke e mong oa bacha ba bileng teng phuthehong ena empa a sa lakatsang ho ipolela mabitso, ea itseng le haeba ho sebelisitsoe lia-le-moea ho lokeloa hore ho boele ho sebelisoa le mekhoea e meng e tlang ho fihlella bona bacha ba joalo hohle moo ba leng hona teng. A re mekhoea ea morao tjena ea ho buisana le bacha

Thoriso Lesaoana - Morutoana oa Qoaling High School

Mpho Hlalele - Morutoana oa Qoaling High School

Monghali Thabiso Mothibeli - Setho sa NDPC

ke ea mehala ea thekeng 'me e lokeloa ho eloa hloko hae-ba maikutlo a bacha le ona a bohlokoa.

Lebitsong la komiti ea naha e lokisetsang liboka tse kholo tsa naha (NDPC) setho sa komiti ena se lebitsong la ba-

cha, Monghali Thabiso Mothibeli, o itse ba etse hloko hore ho na le mafapha ao e kabanang a salletse morao nakong ena eo ho ntseng ho bokelletsoa maikutlo a sechaba. A re ho se ho le ho Basotho hore na bona ba batla hore ho fetoloe eng ka

hare ho litšia tse supileng tse tlang ho hlophoa bocha. "Ke lona Basotho ba tlang hocho na le batla hore ho etsahale eng ka litaba tsena. Maikutlo a lona ke ona a tlang ho supa tsela ka lintho tse bohlokoa tse lokelang ho lokisoa le ho ha-

pellona," ke Mothibeli eo.

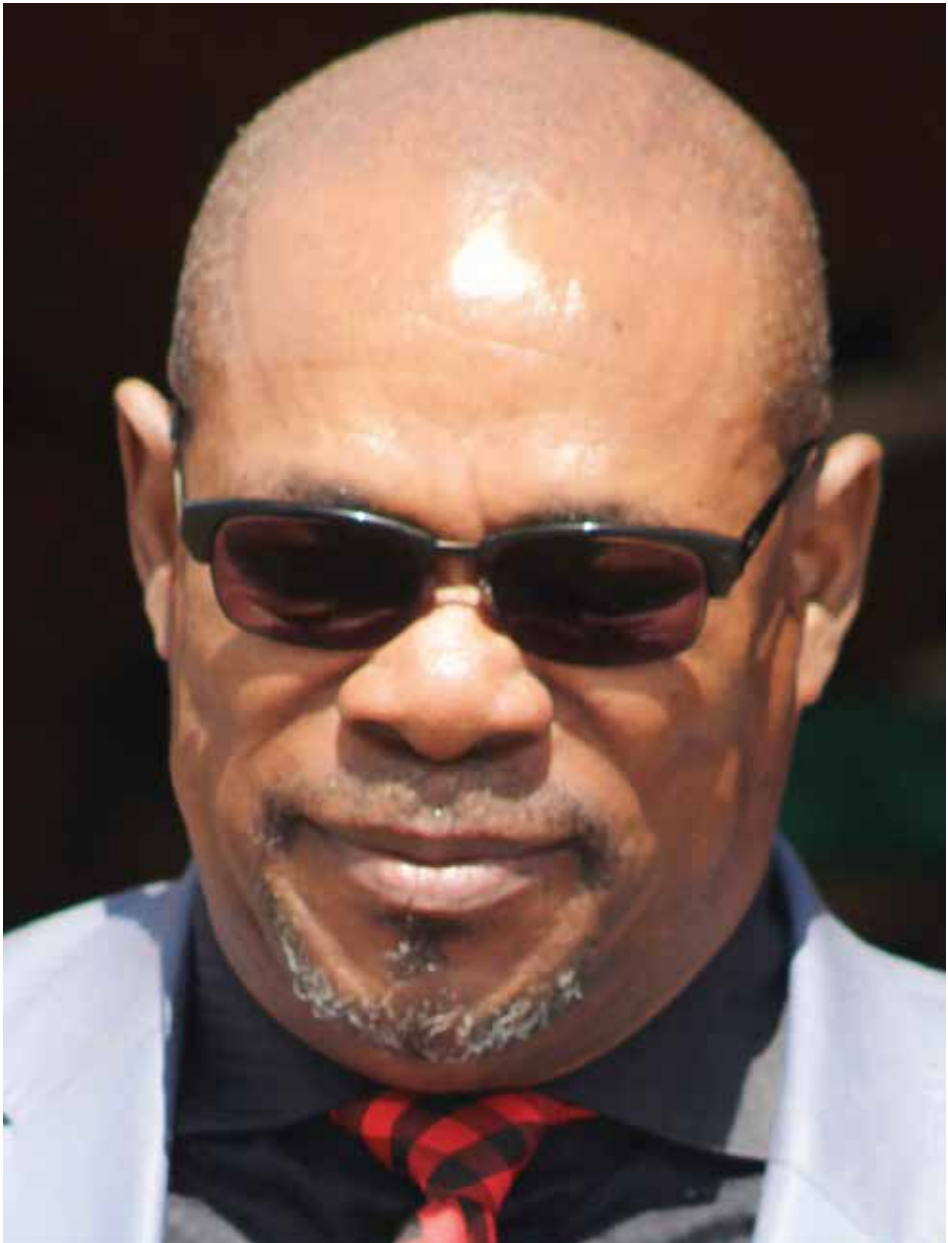
'Moka ona oa bacha oa TRC o ne o reretsoe ho bokella maikutlo a bacha ka litaba tsa tlhopho-bocha le ho hlalisa litaba tsa bohlokoa tse lokelang ho hapelloa ka hare ho tlhopho-bocha.

Khetho ea bo-motinyane ke sona sesosa sa likhang tsa lipolotiki

Mohlomphehi Moeketse Vincent Malebo - Moetapele oa MFP

Adv Thulo Mahlakeng - Moetapele oa BCP

Tletlebo e kholo ka bapolotiki ba fumanang boemo, le ho qetella ba tsamaisa puso, empa e le hore ba lahluoe ke sechaba likhethong, eba ba qetella ba kena ka lesobana la nale ka har’a Paramente, tlas’a leano la khekhethane kapa sona Se-motinyane.

“Re se ntse re ena le bakhethoa ba bangata haholo, joale ho boetse ho kenella bana ba khekhethane, re be re qetelle re busoa ke batho bao re sa ba khethang. Ho ho holo hoa bona ke ho bua haholo, empa re sa bafa menoana ea rona,” ke Ntate Aron Moketa eo, oa Nkotoane, Moremoholo, Lekhotleng la Puso ea Libaka la Sanqebethu.

Ho boetse ha hlaha maikutlo a hore ho ena le ho foqa bapolotiki ka matla, litulo tse ling tsa khekhethane li ka mpa tsa abeloa mafapha a mang a sechaba, ka boemeli bo kang ba liker-eke, mekhatlo ea sechaba, joalo-joalo.

Athe sechaba se seng, se ahang Ntate Ezekiele Tšilo, oa Nkokamele, Malubalube, o re lipalo tsa khekhethane ka Paramenteng li fokotsoe ka halofo kaofela, kaha li eja haholo pokothong ea sechaba, empa ele hore ha ba na thuso ka moo ka Ntlong ea Sechaba.

A boela a re le litho tse leshome le motso o le mong tse khetheloang ntlong ea Mahosana le tsona kaha e ntse e le bathon’goa ba bapolotiki, li felloe ke botho, hoba ha ba na kobo ea bohali ka Ntlong eo e ka Holimo. “Ho sale feela Marena a Sehlooho,” a tiisa joalo

Mohlomphehi Keketso Rantso - Moetapele oa RCL

litaba tsa hae.

Ba bang ba sechaba ba hlile ba re mokhoa oa likhetho o kapanyang masiea-sieane le khekhethane o lahloe ho khutleloe moo ho neng hothoe ea se nang sekaja ‘m’ae a tele, ka khetho ea mabatooa feela.

“Khekhethane ena ke eona e re ferekanyang. Ha e felisoe!” ea eba molumo o utloahalang ho sechaba Popa, Lekhotleng la Puso ea Libaka la Mphokojoane.

Ba supa hore ha esale nako ea mehauhelo lipolotiking, motho h’a hlotsoe ke likhetho a emelle ka thoko, ebe khang e felile, ese ebe motho o tla

hauhelo, ere h’a kene ka hare, joale a qale lenyokonyane le ho luka khotso.

Ba re ho hoholo ho ba keneng ka khekhethane ke ho foutela khahlanong le melao e molemong oa sechaba le ho thahasella ho ikekelletsa meputso ea bona empa litabeng tsa sechaba ba sena motsoto.

Ba bua ka matla hore le meropotso ea maparamente e felisoe, joaleka chelete ea lijo, ea tulo le tse ling, ekasitana le mekoloto ea halofo ea million, e se nang tsoala.

“Ha re utloe hore na motho a se ntse a khola moputso o hlatsehlang ebe o boetse o tlo nyetleletsoa meropotso e mekaale-kaale,” ha bua joale e mong oa baahi.

Ntate Tuoane Mporo o boetse a aketse ka hore ho latela moruo oa naha o tetemang, khekhethane ha e hloka-hale koano Lesotho e le ho fokoletsa naha khatello holim’a tlhokahalo ea lichelete le litšebeletso tse fokolang ho ea ho mafutsana a naha ena.

A boetse a re ebang ho le thata ho fokotsa khekhethane, theko ea setulo e mpe e nyolohe e le hore ho kene feela ba nang le lipalo tse utloahalang ka paramenteng, e seng ha joale theko ea setulo e ntseng e matha liketeng tse hlano kapa ka tlaase ho moo.

Sechaba se boetsa sa re ebang ho ka felisoa khekhethane, ‘muso o ka qetella o ena le chelete e ngata e ka sebelisoang sechabeng ho etsa lintlafatso.

Linyeoe li buuoe metseng ho qoba tiehiso ea toka

Ea tsoereng molepo e le moahloli e moholo 'Maseforo Mahase

President ea lekhotla la maipileto Dr Kananelo Mosito

Maikutlo a sechaba a holimo ka hore makhotla a molao a ke a ikemele le hore bapolutiki ba tlohelle ho kena-kenana le botsamaisi ba kabo ea toka. A na ke a mang a maikutlo a hlahelletseng 'mokeng ea sechaba moo ba neng ba non-voa maikutlo ka litaba tsa tlhopho-bocha le hore na ba ka reng ka litaba tse ling tse ka ntlafatsang puso Lesotho.

Ba bile ba bontša ntle le qeaa-qeaa hore ha feela Tona-Kholo a ntse a fuoe matla a ho khetha le ho thonya baahloli ba baholo, sena se keke sa tlisa botsitso ka har'a mafapha a kabo ea toka.

"Na ehlile kere matla a ho thonya le ho khetha Baahloli, a fuoe Motlotlehi, e seng mang kapa mang," ke e mong oa baahi, pitsong Leribe.

A re lebaka la hore ebe likhang lia hlahella tšebetsong ea Baahloli, ke hoba ba khethoa ke bapolutiki, 'me seo e se ntse e le se nang le tšekamelo ka bo sona.

"Motho oa mopolotiki e tla lula e le motho oa mopolotiki o keke oa mo arohanya le polotiki. Joale re tšepe joang hore motho'ngoa eo oa rapolutiki a keke a sebelletsa moo a thontsoeng ho tsoa teng?" a botsa joalo moahi eo ka khalefo.

Lehoja ba bang ba supa hore ebang Komisi ea Bosebeletsi ba Kabo ea Toka e ka tisoa ka matla, tsohle li ka oela mocheng, hoa sebetsoa ho ipapisitsoe le lipallo le litšihla tsa tšebetso, empa ba re le teng ha feela tonakholo a ntse a fuoe matla a senyekhenyekhe, seo se keke sa thusa ka letho.

Ba supa hore ba fuoang mosebetsi ka har'a litsi tsa kabo ea toka le makhotla, ba khethoe ka makhabane le boiphihlelo, e seng feela ka hore enoa ke o aba-mala o it-seng oa polotiki kapa o tsebana le bahlomphehi bo-mang-mang ka har'a tsamaiso ea

puso.

"Hee nthoena ea se-oeso-oeso le ho haila e re qetile re le sechaba," ha rialo e mong oa baahi pitsong ea sechaba Thabang, Mokhotlong.

Sechaba, ho ea ka litereke ho fapana, se bile se ntsoe leng hore kabo ea toka e ke e tlosoe Maseru le pusong e bohareng, e le ho akofisa eona kabo eo ea toka.

Har'a tse ling ba supa ha linyeoe tse nyane tse kang tsa bosholu metseng le lintoanya-

na tse mona tsa bashanyana le basali ka har'a metse, li ka sebetsoa tsa ba tsa fella Mareng, e seng e be esale li ntse li isoa makhotleng a bo-'Maserate koana literopong.

"Ke letoto feela la linyeoe tse tšesanyane tse ka beng li builoe tsa feta hona har'a motse mona ho na le hore ebe esale li ntse li isoa literopong," ha rialo e mong oa baahi.

A supa hore Marena a na le boiphihlelo bo boholo ho bua le ho rarolla linyeoe ho ntse

ho sa hlakahale le hore ho ka sebelisoa maqoetha a eeng a senye nako ka sekhoaa se sa hlaloseheng hore na se ea kae.

Lehoja ka har'a khang ena ho ne ho sa hlake hore na sechaba se re maipileto linyeoe tse tse nyane a nkeloe kae, ba bang ba ne ba supa ha makhotla a matala ekaba pheletso ea litaba, empa ba boele ba khutle ba re le teng molli h'a thijoe mahlo, khang e ka lateloa ho isa lekhlotleng la maipileto.

"Khang-kholo ke ho tlisa taolong letoto lena la linyeoe tse sa feleng makhotleng a holimo, empa e le hore litaba li ka buuoa tsa fella tlaase mane metseng, ho mpe ho uoe holimo e le hobane li hlotsoe makhotleng a Marena," ba bang ba baahi ba hlalosa joalo.

Ba bile ba supa hore ebang hona ekaba bothata, ke hore makhotla a bo-'Maseterata a pharallatsoe le naha e le ho atametsa litšebeliso tsa kabo ea toka haufi le sechaba.

Sechaba sa Mokhotlong nakong ea lipitso tsa tlhopo-bocha

TRC e abela sechaba sa Maputsoe le likolo libuka

Baemeli ba Lekala la Thuto le ba likolo tse amohetseng libuka ho tsoa TRC

TRC e le mokhatlo o sebetsanang le litaba tsa puso e ntle le litokelo e ntle enka mehato e meng ho ntlafatsa metse le metsana ka ho fana ka libuka likolong le litsing tsa sechaba.

Libuka tsena li reretsoe hore likolo li thehe liphapusi tsa ho balla ele ho nyolla morolo oa bana ba sekolo oa ho bala le ho ntlafatsa liphetho tsa bona tsa lihlahlobo ho fihlela boithuto bo holimo.

Monghali Lira Theko ele mokamelai oa mananeo o bontšitse hore TRC e tšehelitsoe ke mokhatlo oa Australia o bitsoang Books for Lesotho. Mokhatlo ona o romella libuka selemo le selemo ho ntlafatsa thuto likolong le ho matlafatsa tloaelo le setso sa bana sa ho bala.

Monghali Theko o bontšitse ha selemong sena ba fumane libuka tse 16880 ka kakaretso 'me lebokose le tšela libuka tse isang makholong a mahlano.

Joale sekolo ka seng se fumana mabokose a mabeli tletseng libuka. O boetse a bontša hore likolo tse hlo-auoeng li fumaneha Maseru, Leribe, Botha-Bothe, Mokhotlong le Mafeteng, e leng libaka tseo setsi sa TRC se sebetsang teng ka mesebetsi e meng e mengata ea sechaba ho tšehetsa metso ea puso e ntle le thompho ea litokelo

tsoa mantlha tsa botho.

Selemong sena TRC e bile ea abela setsi sa pokello ea libuka se Maputsoe phallelo ena, e le ho tiisa le ho khalletsa litsi tse ikemetseng tsa sechaba hore le tsona li ntlafale.

TRC e qalile morero ona ho tloha ka selemo sa 2008, me ene e fana ka libuka litere kaofela ka likolo tse hlo-auoeng.

Morero ona oa ho fa likolo tsa mathomo le tse phahameng otlala nka lilemo tse hlano ebe ho hloauoa likolo tse ling. Tebello ke hore likolo li nke boikarabello ba ho holisa li-library tse-na moo li seng li khahamelitsoe teng.

'Mokeng ona ho bile le baemeli ho tsoa Maluti Rotary Club, African Library Project le Lekala la Thuto ka boemeli ba Dr. Neo Liphoto e le Mongoli e Moholo oa lekala la thuto ea mathomo.

Monghali Liphoto o bontšitse ha TRC e etsa mesebetsi o motle ho phahamisa thuto ka hare ho naha 'me a khothalletsa bookameli ba likolo ho bona hore morero oa ho theha li-library oa atleha.

A bontša hore morero ona otlala phelela bana ha feela bohle ba nka karolo ea ho phethahatsa seabo sa bona. Monghali Liphoto o lebohile setsi sa TRC ka khotlolo ho likolo tse bontšitseng thahasello morerong ona.

Amang a Matichere mosebetsing oa phano ea libuka TRC

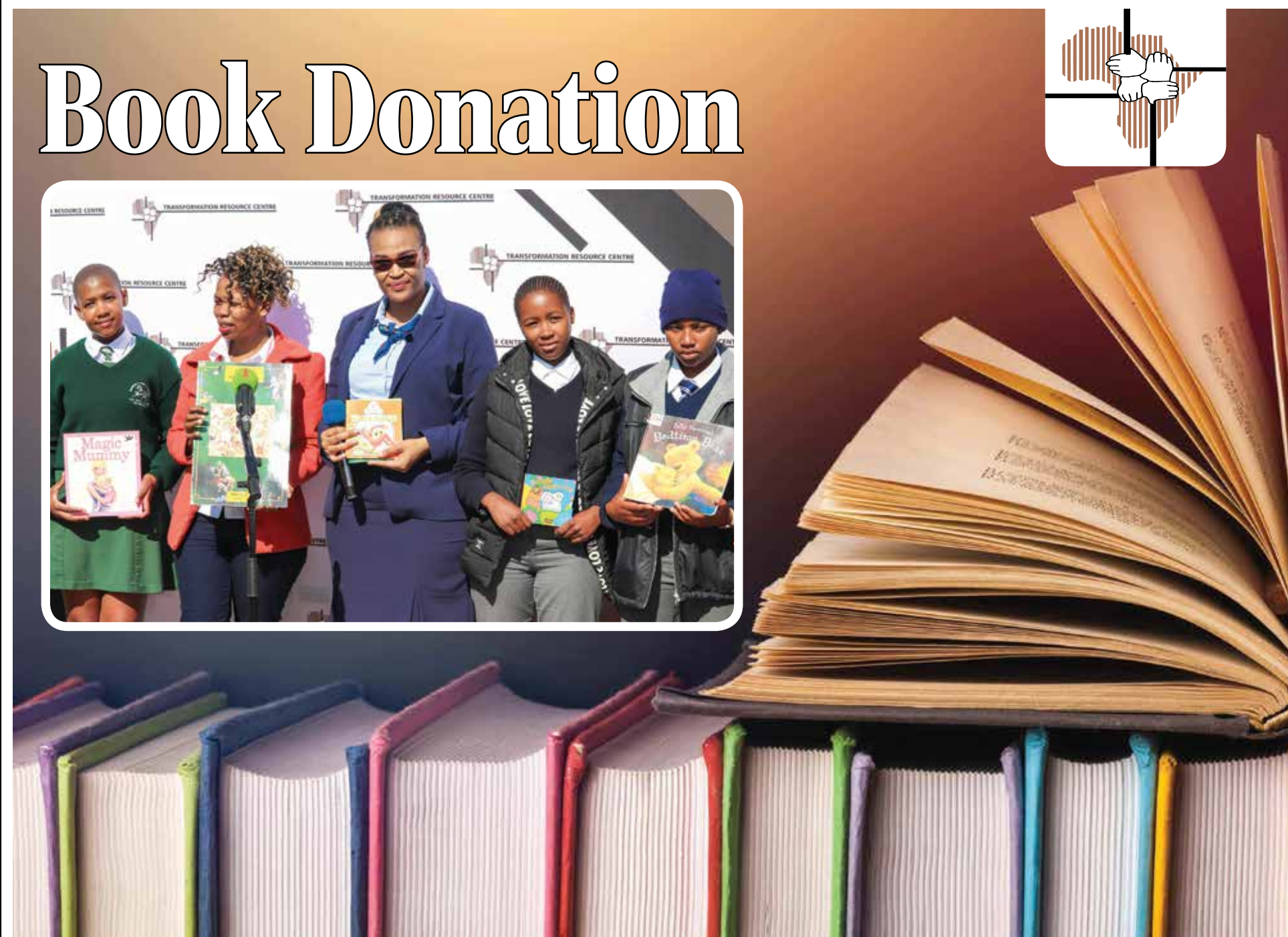

Dr Ralenkoane Makhube - Chief Curriculum Assessor

Dr Neo Liphoto - Mongoli e moholo Lekaleng la Thuto (Thuto ea mathomo)

Book Donation

Limpho Ramatla - Ho tsoa Makena High School

Barutoana ba Lesia High School moketeng oa phano ea libuka TRC

‘Nyane o re makhotla a qhaloe, a raloe bocha

Setsebi sa molao le molao oa motheo ebile e le morupelli oa lithuto tsa molao, Associate Professor Hoolo ‘Nyane, o re tsamaiso ea kabo ea toka ka kakaretso Lesotho, e hloka ho hlokoloe e le ka ‘nete hore makhotla a molao a sebetse ka tsela e ke keng ea bonahala e le lephekha.

H’a bua sebokeng sa selemo le selemo sa Mokhatlo oa TRC, ‘Nyane o boletse hore nakong ena ea tokisetso ea tlhopho-bocha, naha ea Lesotho e hloka ho tsoa tjoro bok’hak’hing ba bokolone le ho ithlaphela tsamaiso ea kabo ea toka le molao ka tsela e tlang ho tsoela Basotho mol-emo.

“Ho bonahala esale re sala morao nakong eo bo-ralikolone ba neng ba re thehela makhotla a molao koano naheng tsa rona, ke ka hona o tla fumana le mekhoha le litloaelo feela e le tse ntseng li le mane makhoeng,” a bolela joalo a supa mehlala e kang ea kaparo ea lipurapera le ho roaloa hoa meritšana e mesoeu ke baahloli ba baholo ekasitana

le batsamaisi ba lipuisano ka matlong a ketsa-molao.

‘Nyane o re ebang ho sa nkoe likhato tlhopho-bocheng ena e ntseng e seka-sekoa, Lesotho le tla sala le ntse le kena ka hare ho litaba tse kang tse-na tsa tsekisano ea matla, ho sa utloisisanoe ka maikutlo hore na mang o fella kae lipa-keng tsa puso le ba abang toka ekasitana le ho litsi tse ling tse ngata tsa ntlafatso ea puso.

A re ha ele hantle litaba tsa tsamaiso ea toka Lesotho li qalile ho khibela khale moo ho neng ho bonahala ha eka babusi ba nanarela ba tsamaiso ea kabo ea toka le baetsi ba molao. A re nakong eo tsena li etsahalang li hlokisa secha-ba tšepo litabeng tsa kabo ea toka.

Har’a likhothalletso tsa hae, o supa ha ho lokeloa hore ho se nna hothoe thebe e sehella holim’a e ‘ngoe, empa ebang ho hloka hla ho hle ho raloe bocha litaba tsa tsamaiso le tsela feela eo makhotla a thomehang ka teng ho tsoa tlaase tlaase ho a mathomo ho isa ho le ka holimo-limo.

A boela a supa hore le tsela

Associate Professor Hoolo ‘Nyane

eo molao o shejoang ka teng, haholo-holo mona moo re sebelisang melao e ‘meli e leng oa Lerotholi le oo o ileng oa tlisoa ke bo-ralikolone, ho ke ho nyakureloe hore na ho ka tlisoa lintlafatso joang.

Har’a tse ling o boetse a

supa hore khetho ea baahloli ba baholo e ke e shejoe hore e sebe feela ea sepolotiki empa e boele e shejoe ka leihlo la bokhoni, boiphihlelo le makhabane a eo ea khethoang.

Litaba tsa tlhopho-bocha ka har’a litsi tsa kabo ea toka

le tsamaiso ea tsona e bonahetse e qahamisitse litsebe tse baahi ba bangata morao tjena haholo-holo kamor’a letoto la liqeto tsa makhotla tse neng li supa ha ho ena le seka-itlhoana ho tse ling tsa liqeto tse joalo.

Litho le metsoalle ea TRC

‘Muso khaohana le boea ba linku tsa rona

Ntoa ea ‘muso le barui ba farelane le seiboko ha ee meriting. Lita-ba tsa ho se khotsofale hoa lihoai tsa likhutšoane ho ntse ho mpefahala kaha ho ntse ho hlahella le lipitsong tsa secha-ba tsa tlhopho-bocha. Lehoja maikutlo a ‘muso ele hore ho bohlokoa hore boea bo rekisoe ka hare ho naha molemong oa ho matlafatsa moruo oa naha, empa lihoai tsona ha li bone litaba tsena ka leihlo le le leng le ‘muso ka letona la kholiso ea likhoebo tse ‘nyane, likoporasi le limmaraka.

Lihoai li re ke bomalimabe hore ebe ‘muso o ba khethela moo ba rekisang boea ba bona. Ba re ntho ena e mpe hobane chelete eo ba neng ba e fumana moo ba neng ba rekisa boea teng pele, e ngata haholo ho feta eo ba e fumang kajeno.

Ba boetse ba supa hore ntho eona ena e bohloko ho bona hobane ba bang ba bona le kajeno ha ba eso fumane litefo tsa bona tsa ho rekisa boea. Ka lehlakoreng le leng ba bang ba bona ba hlalosa hore taba ena e boetse e ba nonyetitse haholo kaha boea ba bona bo eso rekisoe.

“Ho ea makatsa hore ebe ka ‘nete ‘muso o ntse o reja ‘metoane ka linku tsa rona. ‘Muso ha o tlohelle hore boel-la na re etseng ka boea ba linku tsa rona. Tlhopho-bocha ena ha e etse hore ‘muso o tsoe ka hare ho khoebo ea rona hobane linku tsena ke tsa rona ‘me ha hona letho leo ‘muso o re fang lona,” ho bolela Monghali Chabalala Motlalto oa Ha Seshote ka hare ho lekhotla la puso ea libaka la Matsoku.

O boetse a supa hore ho ea ka eena moruo oa Lesotho o itšetleile haholo ka boea, litaemane le metsi empa ha ho bonahale ‘muso o elelloa bohlokoa ba ho libaballa.

Ka lehlakoreng le leng, Mofumahali ‘Mampho Taelo eena o itse ho bohlokoa hore ‘muso o ntlafatse lihoai le ho lithusa ka lichelete molemong oa hore ho ntlafatsoe moruo oa naha. O itse litaemane li matsohong a batho ba sa rateng sechaba empa ba ichebile bo bona la malapa a bona ‘moho le metsoalle ea bona. “Lesotho le ka tsoela-pele ha feela babusi ba ka ananela bohlokoa ba leruo la likhutšoane...” O’a hlalosa. “Empa leha hole joalo ho bohlokoa hape hore ho shejoe taba ea ntlafatso ea sechaba se phelang hau-fi le moo ho nang le merafo le matamo. Batho bao e kare bona ha bana tokelo ka hare ho naha ena...” Ke eena eo.

Hoea ka secha-ba sena, ‘muso o lokela ho elelloa bohlokoa ba karolelano ea moruo molemong oa ntlafatso le kholo ea sona sechaba sena. Leha hole joalo, sechaba sena se boetse se makalletse maikutlo a hore ebe ‘muso oa Lesotho o na le liabo tse fokolang haholo ka hare ho merafo. Maikutlo a bohlo ba bona ke hore ‘muso o lokela ho ba le bonyane linko tse ka holimo ho mashome a mahlano lekholong tsa liabo ka hare ho merafo molemong oa kuno e toma.

Maikutlo a mang ke hore Sechaba se phelang hau-fi le morero oa metsi a lihlabana tsa Lesotho le sona se lokela ho fumantšoa lintlafatso ntle le

tefiso ea letho. Ba re ba lokela ho fumana metsi, motlakase le litsela moo ba phelang hona teng molemong oa hore le bona ba ntlafale.

E mong oa bacha Mofumahatsana Mpoi Lethoko o boetse a supa hore ho bohlokoa haholo hore ‘muso o ele hloko boteng ba bacha ka hore ba thusoe ho iketsetsa mesebetsi kaha ba etse hloko hore ‘muso ha o atlehe ho bafa mesebetsi. “Re batla ‘muso o re thuse le ho re khahlametsa ka chelete hore re iqalle likhoebo. Leka-lena la kholiso ea likhoebo tse ‘nyane le lokela ho bona hore likhoebo tse ‘nyane ke tsa bacha eseng ebe joale ho bonahala le tsona li tlohetsoe matsohong a melata,” Mpoi o lokolisa litaba tsa hae joalo.

O re Lesotho le ka fetoha ha feela bacha ba ka fuoa

monyetla oa hore le bona ba kene mesebetsing ntle le hore ebe ba iphumana ba batloa hoba le litsebo tsa nako e telele pele ba ka fuoa mesebetsi. O supile hore sena seka etsahala ha feela batho ba ka holimo ho lilemo tse mashome a tšeletseng ba ka ntšoa mesebetsing hoa kena bacha. “Ke nako ea hore batho ba tsofetseng ba re fe se-baka re kene mesebetsing. Ha motho a le lilemo li mashome a tšeletseng o se a lokela hore a ilo fumana chelete ea maqheku ‘me a re suthale re tle ka likelello tse ncha,” o’a hlalosa.

Ho ea ka polelo ea letona le lichele ea likhakanyo tsa lichelete tsa selemo sa 2019/2020, ‘muso o se otlala fana ka chelete ea maqheku ho batho ba holileng ho tloha ka ba lilemo li mashome a tšeletseng a metso

e mehlano. ‘Muso o se o ile oa itlhalosa hore o fanyeha khiro ea batho ka hare ho makala a ‘muso ele ho theola sekhahla se phahameng sa chelete ea meputso e lefshoang bahlan-ka. Sena ke sesupo sa hore ‘muso o imetsoe joalokaha ele ona ho fihlela hona joale o nt-seng o fana ka mesebetsi ho bacha ‘me sena se bonahala haholo ha hona le likheo tsa mesebetsi ka hare ho mafapha a tšireletso.

Lesotho le ntse le tobane le qholotso e kholo ea tlhahiso ea mesebetsi ho bacha kaha ho bonahala le mafapha a ike-metseng a se matla haholo ho abela bacha mesebetsi. Boholo ba likhoebo tse ikemetseng le tsona li hoebisana ka matla le ‘muso eleng e ‘ngoe ea liqho-lotso tse etsang hore khoebo Lesotho e sitoe ho ntlafala.

Moruo o tsitsitseng ke letšoao la hore naha e’a tsoela-pele, empa ho latela ho hloleha hoa Lesotho ho ntlafatsa khoebo le ho betla mesebetsi ho bacha sena ke sesupo sa hore moruo oa naha ena o tloketse ‘me ho hlo-kahala hore ho be le meralo e meholo haholo ea hore naha e itlhallobe ‘me etle ka meralo e mecha.

Ho boetse ho na le tlhohakalo ea ntlafatso ea maano a laolang lihloholoeng ka hare ho naha le ho bona hore Basotho ba fumana monyetla oa ho holisa likhoebo tsa bona ka pharalatso ea mebaraka. Mekhoa ea kabo ea mesebet-si e ntse ele e ‘ngoe e lokelang hore e shejoe kaha hona le maikutlo a matla a sechaba a hore mesebetsi e abeloa batho ka lebaka feela la mebala ea lipolotiki ‘me seo se khina tsoelo-pele ea naha.

Mohlomphehi Chalane Phori - Letona la kholiso ea likhoebo tse nyenyane, likoporasi le limmaraka

TRC e soaeea ‘muso mohlare

Mookameli oa mananeo TRC Monghali Lira Theko

Ofisiri ea litokelo TRC Adv Lepeli Moeketsi

Mookameli oa TRC Monghali Tsikoane Peshoane

Transformation Resource Centre (TRC) e re e tsoenyehile haholo ke maemo a renang ka har’a naha, a bonahalang a tla rotelletsa bofuma, tlhobolo le tsitsipano ka har’a sechaba sa Basotho.

Polelong ea Mokhatlo e fanoeng ‘mokeng oa baqolotsi ka Labone la la 16, Motšeanong, TRC e supile ntle le thekeselo hore ebang maemo a tjena a ntse a rena, ha ho potang naha ea Lesotho e tla iphumana e sesa ka har’a maqakabetsi a tlhokahaholo ea botsitsa le ho holofatsa moruo o seng o ntse o tetema, ekasitana le puso ea molao e bonahalang ese e sa natsehe.

“TRC e tsoenyehile hore tlas’a boemo bo teng ba tlala le tlhobolo, maemo a ntseng a ehloa mekoalaba khatikelong ea litokelo tsa mantlha tsa botho ekasitana le litšito tse etsetsoang sechaba ke sepole-sa ka mabifi, tlhokahalo ea litšebeletso tse tsoileng matsoho, tlhokahalo ea mesebetsi

le tse ling, ‘muso o bonahala o iphanyetsa hore litsi tsa sechaba tse lokelehang, li boele li sebetse ka bolokolohi le boikemelo bo hlokaahalang,” polelo e supile joalo.

Mokhatlo o boetse oa nyatsa ka matla maemo a bonahetseng a tliša ho tsitsipana ho koaloeng hoa paramente ho sa boleloe nako, leha e le hore ho se ho fanoe ka letsatsi la pulo hona joale.

Polelo ea supa ngongoreho litabeng tsa ka makhotleng, moo e itseng liqeto tsa morao tjena tse entsoeng ke ea ntseng a tšoare molepo e le Moahloli e Moholo, ‘M’e ‘Masefora Mahase, tsekong ea matla a tsamaiso ka har’a mokha o mohlolo o etelletseng puso pele, e leng oa ABC – Kobo-tata ea Basotho, ho bonahala ho ena le lekeke le mekhoeleba e se sa kholise hore toka e tla ajoa.

“Litaba tsa kabo ea toka li bonahala li le ka mosenekeng ho latela ho hlokaahala ha ponaletso khethong le ho tho’ngoeng ha baahloli ba

baholo Lekhotleng le Phahameng ekasitana le ba Lekhotla la Maipiletso, ekaba ka makhabane, boiphihlelo le tse ling,” polelo ea Mokhatlo ea supa joalo.

E boetse ea supa hore leha e le mona ho lekoa hore boikemelo ba makhotla ebe ntho e phelang, empa makhotla le oona a lokela ho bontša boikarabello bo phethahetseng tšebetsong ea oona.

Har’a tse ling TRC e supile ha ho hlokaahala hore Komisi ea Bosebeletsi ba Toka e tla lokela hore e shejoe bocha e le hore ebe e sirelletsoe khahlanong le hore baabi ba toka ba keke ba lula ba hahlameloa le ho tanakelloa ke bapolotiki ka hore ba etse itlhoana tšebetsong.

Litabeng tsona tsa makhotla, TRC e supile ha ho le bohlokoa hore ‘muso o ke o sekehele le ho shebisisa lillo tsa bo-‘maseterata, esere ha ho le tjena tsa sekamela ka molekeng oa tšimo, tsa eja mabele.

“Muso o lokela ho etsa boitlamo hore o tla sebetisa litaba tsa bo-‘maseterata e le ho topisa tsamaiso e tsitsitseng ea kabo ea toka Lesotho le ho matlafatsa tšireletso ea litokelo tsa mantlha tsa Basotho,” TRC ea tiisa joalo polelong ea eona.

Har’a tse ling tsa lintlha, TRC e boetse ea supa hore litaba tse ka har’a Komisi e Ikemetseng ea Likhetho (IEC) ka hore ebang likhang tse ka har’a Komisi li sae e meriting, naha e tla apareloa ke masoabi.

“Litaba tse ka har’a IEC, li qholotsa lipotso tse ngata hore ebe ha ele mona likhohlano ka har’a mokha o mohlolo o etelletseng puso pele eka li ka nna tsa khothotsa likhetho tsome, ebe ho tla et-sahala joang? Potso e boetse ke hore na ‘muso oa iphanyetsa joang hore likontera-ka tsa litho tsa Komisi li fihla pheletsong empa ho se seo se ka suptjoang e le tlhopho ea bokamoso kapa pheletso ea

mosebetsi oa bona,” polelo ea botsoa joalo.

TRC ere hona ke maholi a patile maeba ‘me ea phephetsa puso hore eke e fane ka tharollo litabeng tsena tsa IEC, tse seng li bile li le ka makhotleng.

“TRC e lumela ka matla hore ebang mahlakore oohle qakeng ena ea IEC a ne a ka tla tafoleng ea lipuisano, ha ho lere khopo moo, litaba li ne li tla fihlella tharollo ho se likhula-khulano tse ka isang khang ho morena le lekhotla,” ea thetela joalo polelo.

Sebuelli sa Mokhatlo, Adv. Lepeli Moeketsi o itse lingongoreho tsena tsa TRC, ke tseo Mokhatlo o neng o keke oa iphanyetsa tsona, haholo-holo ha ele mona li bonahala li ka nna tsa sisinya methoe ea puso ea sechaba ka sechaba.

A re ntle le hore sechaba se se se tenehile ke mebuso e sitoang ho nka nako ea lilemo tse hlano pusong, ena ea hore litšebeletso ke leqeme ho ea sechabeng ke eona e khupisang ka ho fetisisa.

Polotiki ea lephako e hlokisa Lesotho khotso

Dr Moeketsi Majoro - Letona la Lichelete

Mohlomphehi Monyane Moleleki - Motlatsi oa Tonakholo

Basotho ba re polotiki ea Lesotho e bohla 'me e tletse boiphethetso le leshano. Tsena li hlahelletse ele karolo ea maikutlo a sechaba sa Ha 'Makhoroana nakong eo mokhatlo oa TRC o ntseng o potoloha le metse eo leeto la Morena Moshoeshe I le fetang ho eona. Ho ea ka sechaba se bileng pitsong Ha 'Makhoroana, lintho tse bonahalang li hlokisa Lesotho khotso le botsitso ke lipolotiki tsa lehleo tse bapaloang ke boetapele.

Ba re Lesotho ke naha e nang le sechaba se le seng se buang puo ele 'ngoe le ho nyallana empa likarohano tse kholo li bakoa ke lipolotiki tsa mekha. "Naha ena e hlokisoa bo'ngoe pele ke bapolotiki ba lemaletseng ho thetsa sechaba le ho se arola ka lebaka la lithahasello tsa bona tsa ho ithuisa ka lichelete tsa sechaba," ho hlalosa e mong oa batho ba bileng teng pitsong empa ba lakalitse ho se ipolele lebitso.

O re litaba tsa Lesotho li boemong bona ka lebaka la thuto e ntseng e jaloa ke boetapele ba lipolotiki ba ikemiselit-seng ho ruta sechaba hore ba bang ke manashenale le macongress. "Sechaba sena se itumelletse ho lilielletsa boetapele bana leha ba ntse ba rohaka sona sechaba sena," o tsoela-pele joalo.

Ba boetse ba hlalosa ha Lesotho le ka ithloma-pele linthong tse ngata ha feela Basotho ba ka ithuta ho rata Lesotho pele eseng boetapele ba lipolotiki.

Ba supa hape ha litaba tsa ntlafatso li khinoa ke bona boetapele bo joalo ka hore ebe sechaba se khetholloa ka hore na se khethile mang ho ea se emela ntlong ea bakhethoa ba sechaba. Ba bolela ha hose bonolo ho fumana lintlafatso mabatoeng haeba mokhethoa oa bona ele oa bohanyetsi, kaha morero oa ba pusong ka nako eo ele feela ho hlobolisa mokhethoa ea joalo le ho mohlahisa ho sechaba eka ke motho ea sa sebeletseng sona sechaba. "Re otloa ka lebaka la menoana ea rona. Re tseki-soa feela hore ha rea khetha motho ea ka pusong 'me ntho ena e mpe. Leha ho le joalo ha hona moo re le bakhethi re kileng ra tsoela ka mathe ho bontša babusi hore 'muso ke oa Basotho bohle."

Ho ea ka nalane, lipolotiki tsa Lesotho esale ele tsa likarohano ka nako e telele. Basotho ba tla hopola hore ese ele nako joale batho ba fumana mesebetsi ho latela hore na ke ba mekha efe.

Litaba tsena li boetse tsa mpefala haholo hang kamor'a hore naha e kene pusong ea pele ea kopanelo ka 2012 moo ho ileng hoa bonahala batho ba lelekoa ka bongata mesebetsing ka lebaka la hore ha ba ea kena mosebetsing ka nako ea bona. Likarohano tsena li boetse li bonahala li kekela ka sekhahla se seholo matsatsing a morao tjena moo batho ba balollanang ka mekha ea bona le mesebetsing.

Basotho bana ba boetse ba supa hore tlokotsi e tobileng naha ena ke hore ho bonahala bacha le basali ba salletse morao haholo hoo ba qetelletseng ka ho nka likarete tsa mekha e fetang bobeli motho ka mong ka lebaka feela la hobane motho a batla ho fumantšoa mosebetsi. "U keke ua fumana mosebetsi Lesotho mona ha feela u se ua puso e litulong," ho hlalosa e mong oa bacha ba bileng teng pitsong Ha 'Makhoroana. "Ntho ena ha e felle mona mesebetsing feela, empa e boetse e kenella leha motho a lokela ho ntšetsa lithuto tsa hae pele. Hore ebe motho o atleha ho ea ntšetsa lithuto tsa hae pele, ho hloka hore ebe motho ea joalo o na le karete ea mokha o teng pusong."

O re ha ho natsoe hore na motho ea joalo o na le litsebo le lerato la seo a batlang ho ea se etsa empa ha feela motho ea joalo ele oa mokha o pusong o tla fumana monyetla. O tsoetse-pele ho supa hore litaba tsena li bolela ha batho ba nang le tlhoko ea mantlha ea ho etsa tšebetso e joalo ba keke ba fumana monyetla ha feela ese ba mokha kapa lekhotla le teng pusong ka nako eo.

Ba supa hape hore litaba tsena li boetse li bonahala le ka bongata ha ho abeloa licompany mesebetsi. Ba re ho ea ka bona mesebetsi e meholo le eona e abeloa batho bao ho tsebalahalang feela hore ke balateli ba puso e litulong ka nako eo.

Litaba tsena ke sesupo sa hore morero le metheo ea lipolotiki tsa Lesotho li itšetleile haholo hore na bahlomphehi ba fumana melemo joang le ba malapa a bona le ba haufi le bona eseng ho bona hore Basotho ba ea ntlafatsoa.

TRC e ile ea kenya letsoho leetong la selemo le selemo la Morena

Moshoeshe I la ho tloha Menkhoaneng ho ea Thaba-Bosiu ka tšebelisanono-'moho le company ea T-Connexion tlas'a lithuso tsa lichelete tsa lekhotla la mekhatlo e ikemetseng LCN. Lipitso tsena li ne li sebelisoa ele sethala sa ho lokisetsa lipitso tsa sechaba tsa ho bokella maikutlo a sona ka litaba tsa tlhopho-bocha.

Price M200 each

POLITICS, GOVERNMENT and GOVERNANCE in LESOTHO

since 1993

Prof Francis K. Makoa

New book available at TRC

Bacha le basali ba sebelisoa feela ho haila lipolotiking

Bacha ba ABC

Bacha ba AD

Bacha ba DC

Bacha ba LCD

Boholo ba basali ba re e 'ngoe e ka felisang likhang ka har'a lipolotiki tsa Lesotho, ke hore ba kenelle ka har'a puso e le ho tsoaetsa mamello eo Morena Molimo a ba bopelletse le eona hore likhang le liqabang li khao-loe ho se ho fufuletsana ka lipotong-

ane le khalefo e holimo.
Ba re basali ba teng ka har'a Paramente ba ea fokola, ebile bao ha ba tsotelle ho ntsetsa-pele maano le melao e matlafatsang basali litabeng tsa puso. Sena ba ile ba supa ha se fokolisa manane a teka-tekano pusong ea Leso-

tho, eo ba itseng e ntse e sekamentse ka ho ba batona haholo.
Maikutlo a bile a rekoa le ke bacha, ba reng bona ba sebelisoa feela ho haila, e re ha li butsoa, ba behelloe ka thoko, e be le thelletse la Raboshabane.
Ba supa ha monyetla oa khekheth-

ane o lokela ho sieloa lihlopha tse kang tsa bacha, basali le mekhahlelo e meng ea sechaba e kang ea batho ba nang le bokooa, joalo-joalo.
Ba re ha ho molemo oa hore ebe bapolutiki ba se ba ile ba hloloa mabatoeng ebe ba ntse ba sieloa monyetla oa bobeli, empa e le hore ba keke ba emela litabatabelo tsa sechaba seo ebang bapolutiki bat la sitoa ho se emela.

Ho bile ho hlaha maikutlo a hore le mona likhethong tse akaretsang tsa naha, ho be le mabatooa a matseha-li joalekaha a ee a so'ngoe likhethong tsa puso ea libaka, ele hore palo-hare ea basali ka har'a Paramente e nyolohe molemong oa ho tlisa teka-tekano ho tsohloeng ha litaba tsa puso le tsa ntlafalo ea sechaba.
"Re hloka bonyane mabatooa a mashome a mabeli a ka tsoaeloang bo-'m'e likhethong tse akaretsang tsa naha. Sena se tla tlisa botsitso paramenteng le pusong ea naha ka bophara, hoba bo-'M'e ba tsoara thipa ka bohaleng," eo ke Mofumahali 'Masenate Lerotholi, oa Masaleng, Linareng, Moremoholo.
Ha ele Ntate Khotso Seeiso, Mongoli of Lekhotla la Puso ea Libaka, Menoaneng, eena ore bacha ba sieloe bonyane litulo tse leshome le metso e 'meli (e leng karolo ea mashome a mararo lekholong) ha ho etsoa khekhethane.
Litaba tsa bacha le basali, ho supiloe ha li le bohlokoa kaha lintlafatso boholo li etsoa le ho etsetsoa bona, ekaba kanetso ea metsi motseng, litse-la, motlakase, thuto le litsi tsa bophelo.

Open
Mon - Thur
12:00 - 20:00
Fri
12:00 - 22:00
Sat
14:00 - 20:00
Sun
Open on request

Tloho TRC u fumane linomapholi ka litheko tse tlase

STEWART LOUNGE

Likoti litseleng tsa Lesotho

Ebang maparamente, mak'hanselara le marena, ba ka tingoa e meng ea meropotso, sechaba se ka phela sa qala ho bona lintlafatso metseng.

Ana e bile a mang a maikutlo a sechaba ha ba bua ka meka le mehlole eo ba itseng e sitisa sechaba ho hlahella ka hlooho litabatabelong tsa bona tsa lintlafatso.

Ba boetse ba supa hore ebang ba pusong ba ntse ba nka eka sechaba ke bana, ba tla lokela ho hlokomela hore lekhotla la matona le fokotsoe, bon-yane ha ho e-so hothoe ho'a loana, matona a seke a feta palo ea leshome le metso e robeli. Ha joale lekhotla la matona Lesotho ke ho feta mashome a mararo ho kenellelitsoe le batlatsi ba batlatsi ba matona.

Maikutlo a sechaba a sekametse moo ba reng babusi ba senya chelete e ngata ho ikapesa ka matla empa e le hore chelete e joalo e ne e ka sebelisoa ho isa litšebeliso tlaase metseng, le ho bona hore lintlafatso liaanela hoohle ka har'a naha.

"Setereke se seng le se seng se abeloe chelete ea sona e le hore se tle se tsebe leho itlhahisetsa mesebetsi, e seng joale ebe lintho li etsoa mabalane le Maseru feela," ke Ntate Thabo Khetheng a bua a le Checha, Mokhotlong.

Lehoja ba bang ba ne ba nka ho batla sechaba maikutlo e le ntho ea bohlokoa ba ile ba boela ba supa hore se leng bohlokoahali ho bona ke litaba tsa lintlafatso ho feta hore na bapolutiki ba ntse ba tjekana joang koana Maseru.

"Tseo ke tsa bona, empa ha ba ka

Na tlhopho-bocha e tla tlisa lintlafatso metseng?

Basotho fatofatong

mamela hore na sechaba se reng le hore na se hloka eng, re keke ra iphumana re ntse re re Lesotho le sesa ka har'a maqakabetsi a lipolutiki," ke e mong oa baahi, a bua ka mesarelo ho e 'ngoe ea lipitso tsa sechaba.

Ba bang ba boetse ba supa takatso ea bona hore tlhopho-bocha ena

e mpe e tlise lipheto ho mokhoeng oa ho aba lichelete tsa sechaba, haholo-holo tse reretsoeng lintlafatso, ka hore ho se be le khethollo, moo metse e meng e tla tloloa ha ho etsoa meralo empa e mabapi ebe eona e'a kenyelletsoa.

Ba boetse ba supa hore e 'ngoe ea

litharollo ke hore bona e le sechaba metseng ba hle ba nke taolo le matla ka bakhethoa ba bona ba puso ea libaka ho hlopheng meralo le ho e phethahatsa ho se moo 'muso o moholo o kena-kenanang le liqeto tseo ebang li fihletsoe tsa ba tsa abeloa lichelete.

Theolelo ea matla a puso sechabeng ke eona feela tharollo

Baahi ba Lesotho, haholo-holo metseng ea mahae, Literekeng, ba lla ka hore ha ho litšebeliso tse ka ba fihlellang, ha feela ba litulong tsa puso, ba ntse ba sitoa ho theolela matla sechabeng.

Ba bolela ha bosebelleltsi le meropotso ea lintlafatso e tla lula e le lelomolo Maseru le libakeng tse ka mabalane, eba metse e ka loting la naha eona e tla lebaloa ka linako tsohle.

"He re khathetse ke litšepiso tse sa phethahaleng. Bapolutiki ba ea tsoana kaofela, ba ichebile bo bona ha ba natsa sechaba. Ha re qeta ho ba khetha ba itulela Maseru koana, ba eja lichipisi, ba re hopola feela mohlang ba batlang menoana ea rona hape," e mong oa

baahi o boletse joalo ka khalefo pit-song ea sechaba, haufinyana loting la Mokhotlong.

A supa hore ke feela ha matla a theoletsoe sechabeng, bakhethoa ba puso ea libaka ba tlang ho sebetse le ho netefatsa hore litlhoko tsa sechaba lia arebeloa.

"Ha ho seo ba se etsang haese feela ho thiba liphoofolo tsa sechaba maboelleng, ke phetho ke tu!" ke e mong oa baahi a tlatseletsa.

Ba boetse ba supa hore mesebetsi e mengata e lokelang hore ebe e phethoa ke bakhethoa ba puso ea libaka empa joale lichelete li ntse li le tlas'a taolo ea 'muso o bohareng, 'me ha ho se ka etsoang ha feela letona kapa liofisiri tsa

'muso o moholo li sena thahasello sebakeng le metseng e llang lintlafatso le litšebeliso tse tsoileng matsoho.

Libakeng tse ling tsa naha, baahi ba supile hore le moo geto e seng e entsoe ea hore ntlatatso e phethoe, ho hlaha liphephetso tsa moo bapolutiki ho tsoa 'musong o moholo ba behang lithahasello tsa bona ka pele, ebe lintlafatso tse joalo lia honyetsoa.

"O tla bona lithakali li kena motseng oa heno, e re ha le re lea thaba, li tsohe li nyamentse, ho thoe letona mang-mang o itse li fete, li ee kae-kae," ho bolela joalo moahi e mong oa Berea, a thatiselletsa ka hore ntle le hore matla a theloe, sechaba se tla lula se lla, leha se ka ipitika, ha ho se

tlang ho etsahala, se molemo.

Maikutlo a sechaba e bile hore 'muso o bohareng o bone hore bakhethoa ba puso ea libaka ba fua likoetliso tse tla etsa hore ba be le boiphihlelo litabeng tsa ho tsamaisa puso tlaase metseng le ho etsa liqeto tse nang le boikemelo, ele hore puso ea sechaba metseng e tle e tiie. Ba re sena se tla thusa haholo hore ba boholong pusong ba tlohele hore 'muso o moholo ke oona o lokelang ho nka boikarabello nthong e'ngoe le e'ngoe, empa ho se joalo.

Ba re ha feela paramente e se e abile lichelete, hoa bona ebe ho li lisa le ho bona hore ha ene tšekeletsane metseng moo ha ho ajoa litšebeliso.

Seabo sa basali se monyebe lipolotiking tsa naha

Mohlomphei 'Matšepo Ramakoe - Motula setulo oa Caucus ea basali ba maparamente (SADC le Lesotho)

Nakong ena eo Lesotho le seng le ena le lilemo tse fetang tse 50 le ipusa, ebile e le naha e busoang ka molao, moo teng sechaba se bileng se rutoang ka litokele tsa sona tsa mantlha tsa botho, ho latela eona melao ea naha, ho bonahala basali bona ba ntse ba le sechele ho hlaisa hlooho ka hore ba be le seabo se toma lipolotiking tsa naha, 'me qholotso ena e bonahala le linaheng tse ling tsa Afrika le tsa machaba.

Puisanong ea leselinyane la TRC, la Litaba tsa Lesotho, le mohlapolli oa lipolotiki ka Sekolong se Seholo sa Sechaba (NUL), monghali Tlohelang Letsie, ka la 26 Tlhakubele, monongoaha, malebana le seabo sa basali polotiking ea Lesotho, hore na ebe ke ho baneng basali ba hula ka tlhako tsa morao - ha ba lokela ho ikakhela ka matla lipolotiking, ho etella-pele, ho khethana, ekasitana le hona ho iketsetsa liqeto e le basali - teng o itse molao oa motho o tsamaisang naha o teng, 'me ha hona moo o thibelang basali ho ka ba le seabo lipolotiking 'me seo se bolela hore basali le banna ba ea lekana lipolotiking.

Letsie o re basali ha ba ea kena ka bongata lipolotiking tsa boetapele, e leng ho supang hore naha ena e sa salletse morao kapa hona Afrika ka moka ekasitana le machabeng, e ntse e le qholotso e kholo 'me ho na le se lokeleang ho etsoa, e leng hore ho ke ho fetoloe menahano ea basali (mind-set) malebana le lipolotiki.

O re se makatsang ke hore basali ke bona ka bo-bona ba ikutloang ba ntse ba le "comfortable" ho etelloa pele ke

banna, e leng moo teng a itseng basali ba na le tumelo ea hore banna ba ba phahame-tse, ka hoo o re taba ea mekhoa le meetlo ea naha ena e lokela ho shejoa ka leihlo le leng kaha e le eona e tutlelang basali morao kaha ba ntse ba ipapisitse le eona le bophe-long bona ba matsatsing ana.

Letsie o re eena o khothaletsa hore basali ba ke ba be le kelello kapa maikutlo a hore ba ke ba ikhethe e le bona kaha ho sena melao e thibelang seo, moo teng a reng e le ho thophothetsa sena likelellong tsa bona, ho lokeleha hore ho nkoe mehato butle-butle, ka mamello eohle ba tle ba tsebe ho itemoha e le hore likelello tsa bona li tsebe ho fetoha. A re ba se khahlapetsoe hobane ba ke ke ba utloisisa matla a ka ho bona le bohlokoa ba bona.

H'a tsoelapele Letsie o bontšitse hore basali ba na le kutloisiso ea hore ba lokela ho khetha banna, ebe banna ke bona ba tlang ho ba abela

Dr Mahali Phamotse - Letona la Tekano, Bacha, Lipapali le boithapollo

likheo tse itseng tsa mesebetsi ha ba se baba khethile, e leng seo a reng ke sesupo sa hore basali ba lumela banning, e seng ho bona, ka hoo a re ke nako ea hore basali ba itlhahlobe, ba itemohe, ba inke le bona e le batho, ba be sebetse, moo teng a reng basali ha ba hlaisa hlooho o tla utloa ba se ba rehellakoa ka lintho tse bohloko tse amahanngoang le bona hore ha esebeng ba matha le mang-mang hore ebe ba fihletse maemo a itseng. A re joalekaha basali hangata ba tšaba ho rehelloa, ke ka hoo ba fumanang ho le molemo ho ba ka tlaase ka linako tsohle.

A boela a supa hape hore ha ho uoa mabatoong, ha hona moo ho thibeloang basali ho ea iketa kapa hona ho ea mabatoong moo. A re bothata bo bong ke hore basali ka bo-bona ba ea tellana.

A re malebana le litaba tsena, batho bohle ba lokela ho tla ka maoala ohle ho bona hore na qholotso ena e ka hlo-

loa joang, 'me a re e keke ea eba taba e bobebe empa ho na le se lokelang ho etsoa. A re le teng basali ba se khethoe feela hobane e le basali, hobane e tl'aka ba mpa ba etsetsoa mohau feela, empa ba khethoe ka makhabane a bona.

Ho sa le joalo, puisanong le e mong oa basali ba hlahisitseng nko lipolotiking tsa naha, ebile e le moetapele oa mosali lekhotteng la lipolotiki la Lesotho People's Congress, (LPC), mofumahali Moipone Piet, maikutlo a hae litabeng tsena le hore na ho ka tsosa basali ba bang morolo joang hore ba be le seabo lipolotiking, le eena ka tsela e tsoanang o bontšitse ha naha ena e-na le melao e sa thibeleng basali ho ba le seabo lipolotiking.

Piet o re lipalopalo li supa ha basali ba le bangata haholo, empa qholotso ke hore moo ho etsoang liqeto o tla fumana basali ba fokola ka lipalo ha banna bona ba le bangata.

A re eena e le mosali o bona basali ba iphelisa tlas'a khatello kaha ba rata ho etsetsoa liqeto ke banna empa le bona ba ka ba ema ka maoto ho ka iketsetsa liqeto, moo teng a reng ho ne ho lokeleha hore ebe ka paramenteng ke 50/50, palo ea banna le basali e ea lekana, empa ho bonahala basali e le methoaela. A re basali ba sitoa ho ikemela hape ha ba ratane, ha ba khethane ebile ha ba mamelane.

A re ho ile ha eba le nako eo ho neng ho thoe mabatooa ke a matšehali, empa taba eo e ile ea bonahala e sekisetse ba bang. A re melao ea puso ea libaka, basali ke bona ba e loantšang.

A supa hape hore ka har'a makhotla a lipolotiki ho na le komiti kapa lekhottla la naha la basali kapa la mafumahali, e leng lekhottla le neng le ka la thusa basali ho hlahella empa o re ho bonahala lekhottla le joalo le lona le ntse hloleha ho ka hloellisa basali ketapeleng.

O re ho ee ho be le lithupelo ka mekhahlelo le mefuta ho fapakana ha eona, empa ha joale ho hloka hloa ho etsoe meralo ea maano a ka tsebeng ho bokella basali, ho nyakureloe taba ea meetlo ea Basotho e leng lintho tse kenyelletsang bolokolohi ba basali mabapi le ntho tse kang ho roala thapo kaha mosali h'a le bofifing a nang le lipehelo tse 'maloa joaloka ho se tsamaee bosiu, ho lula setulong le tse ling. A re basali metseng le met-saneng ea Basotho le bona ba hloka lithupelo ba rutoe hore mehleng ena ha se khale moo ntate e neng e le eena feela motho ea ka etsang liqeto, ba tsebe hore le bona e le basali ba ka ba baetapele.

O re hangata basali metseng ke teng moo ba nt-seng ba so hlabollohe hore le bona ba ka ikemela ka maoto le ho etellapele lipolotiking ka lebaka feela la kholiso ea bona ea hore banna ke baetapele, ke bona bao ho lokeloang ho ipapisoa le lentsoe la bona, ha ba buile le lumme.

Ho feta moo, h'a araba hore na eena o fihletse joang ho ba moetapele oa lekhottla la lipolotiki ebile ele mosali ea ntseng a le mocha li lemong, teng o hlalositse hore eena h'a ka itheka moralo, empa o ile a bonahatsa maputulo a hae le boikemelo ba hae linthong tse ngata, moo a entseng mohlala hore eena ke motho ea ratang hore a fihlele liqeto le batho ba bang e seng a le mong, ea rerang 'moho le ba bang, e leng seo a reng o nahana hore ke sona se ileng sa hohela ba lekhottla la habo ho mo khethela boetapele.

O re o ne a sa ithukhubetse joalo a lebelletse ho khethoa e mpa ke moo o ile a khethoa, kahoo a re o ipiletsa ho basali bohle ho ba le boitšepo, ba tsebe hore ha hona letho le ka sisisang mosali ho etellapele.

Basali ba motseng

Marang-rang a robatsa Basotho ka leqeba

Bophatlalatsi ke tšia e kholo ea bohlokoa pusong ea sechaba ka sechaba. Ke ka phophatlalatsi ho leng bonolo ho bona hore puso e'a tsitsa 'me sechaba se fumana thuto. Bophatlalatsi bo boetse hape bo fuoe mosebetsi o moholo-hali oa bohlokoa oa ho bona hore sechaba se fumana litaba ka mehla le ho ithabisa.

Leha hole joalo, boholo ba sechaba sa Basotho bo se bo lahlile tšepo ke tsele eo bophatlalatsi bo sebetsang litaba ka teng ka hare ho naha. Mofumahali 'Matšepang Mohapi oa Matlakeng, o re bophatlalatsi ha bo sebeletse ho atlehisa sechaba sa Basotho. O re ho ea ka moo a bonang litaba ka teng, ho se pharalatsoe hoa lia-le-moea ka hare ho naha ke sesupo sa hore 'muso o na le thahasello ea ho tima sechaba litaba. "Muso oa rona ha o lokolle lia-le-moea re tsebe ho ikhethela na re mamele sefe ka nako efe. Ha hona thuso ho mamelisoa Radio Lesotho ka khang hobane ha e refe litaba tse seng ka lehlakoreng la 'muso," ke ena eo.

O boetse o tsoetsepele ho supa hore haeba efele ele 'nete sechaba se ena le bolokolohi ba puo le ba ho ntša maikutlo, ho bohlokoa hore lia-le-moea tse ikemetseng li pharalatsoe le naha ena. A re ntho ena etla thusa ho fahlolla sechaba sa Basotho haholo se ka maloting kaha ele sona seo kamehla se lulang se le lefifing la lietsahala tsa letsatsi ka leng ka lebaka la ho hloka litsi tsa khaso.

A supa hore ho hlakile hore bapolutiki ba na le morero oa ho kotela sechaba ka litaba ke ka hona ba ikapesitseng ka matla a ho laola litsi tsa bophatlalatsi. "Muso ha o tsoe ka hare ho bophatlalatsi. Ke nako ea hore bophatlalatsi bo ikemele molemong oa ho ruta sechaba. Nako ena e ea lumela hore ebe le sea-le-moea sa Lesotho le Television lia tloha tlas'a taolo ea 'muso hobane ho hlakile hore bapolutiki ba laola le litaba tse lokelang ho buuo ke bophatlalatsi," ho bolela mofumahali Mohapi.

A boela a ipiletsa ho 'muso hore o thuse lia-le-moea ka ho ntlafatsa le ho pharalatsa litsi tsa khaso. A boela a supa hore 'muso o tlohelle ho khaola le ho honyetsa maqhubu a lia-le-moea kaha ntho eo e hanya sechaba. A supa hape hore mokhatlo oa bophatlalatsi Lesotho o lokela ho nka taolo e matla ho bona hore litsi tsa phatlalatsi tse sa sebetseng hantle li nkeloa likhato eseng hore ebe likhato tse joalo li nkoa ke 'muso. "Re khathetse rona ke polotiki ea leshano, ke nako ea hore bophatlalatsi bo bue litaba tsa 'nete. Ntho ena ea lipheketheng e re tenne rona hobane ho hlakile hore ke leshano 'me ho sebelisoa bona bophatlalatsi hampe ho jala pherekano ka hare ho sechaba sa Basotho."

Mongali Jabulane Moholobela eena o itse, 'muso o nke khato ka marang-rang kaha morao tjena ho sebelisoa oona ho rohaka batho. A supa hore taba ena eka felisoa feela ka ho bona hore batho bohle ba ea ingolisa haba reka mehala ea thekeng. "Re soabisoa ke mahlapa a mangata a hlahang marang-rang mona a lebisitsoeng ho batho ba baholo. Lintho tse na lia soabisia hobane tse ling tsa tsona ke mashano 'me batho ba ithaile mabitso ele hore ba tsebe ho rohaka batho ka bolokolo-

Marang-rang

hi."

Moholobela o supile hore batho bohle ba fumanoeng ba sebelisa marang-rang hampe ba koalloe lilemo tse fetang leshome kaha ba hlokisa naha ena botsitso. "Sim card li lokela ho ngolisoa joalokaha ho etsahala Afrika Boroa ele ho fokotsa boitsoaro bona bo bobo ba bana ba buang leshano ka batho. Malapa a batho ba bang a senyehile ke marang-rang ana," a supa joalo Molobela.

Karolo ea sechaba sena sene se ntša maikutlo a sona ka litaba tsa tlhopho-bocha lipitsong tse epiloeng ke TRC. Ho ea ka sona sechaba, ha ho bonolo ho naha ena ho atleha moruong ha feela bophatlatsi bo sa laoloe. Ho ea ka melao e tsamaisang bophatlalatsi ka hare ho naha ho ntse ho sena molao o tataisang tšebeliso ea marang-rang 'me sena se butse kheea e kholo sechabeng sa Basotho. Sena se fane ka monyetla ho Basotho ba bang ho nyefola le ho rohaka batho marang-rang ba sebelisa mabitso le litšoantšoa tseo eseng tsa bona.

Ho ea ka temana ea 4 (e) ea molao o thehang lekhotala la taolo ea likhokahanyo (LCA Act 2012), ke boikarabello ba lona lekhotala le joalo ho sireletsa baji le lithahasello tsa bona, 'me sena se ntse se efa baji maikutlo a hore lekhotala le joalo le lokela hoba sireletsa moo bophatlalatsi bo sebelisoang hampe ho silafatsa seriti sa ba bang.

Matla a Letona la likhokahanyo a tolokoa ke oona molao ona o thehang lekhotala la taolo ea likhokahanyo hore letona le na le matla a ho fanyeha le ho behella ka thoko lengolo la khaso la setsi sa bophatlalatsi ha eba ho ea ka letona, a ikholisistse hore setsi se joalo sa phatlalatsi tšebetsong ea sona se beha tlokotsing tšireletso le botsitso ba naha. Temana ena e boetse e tsoelapele ho supa hore sena Letona le se etsa kamor'a ho ikholisa hore ha hona se ka etsoang ho laola boemo bo joalo empa ho setseng ke hore ho emisoe ha nakoana lengolo la khaso la setsi se joalo sa khaso.

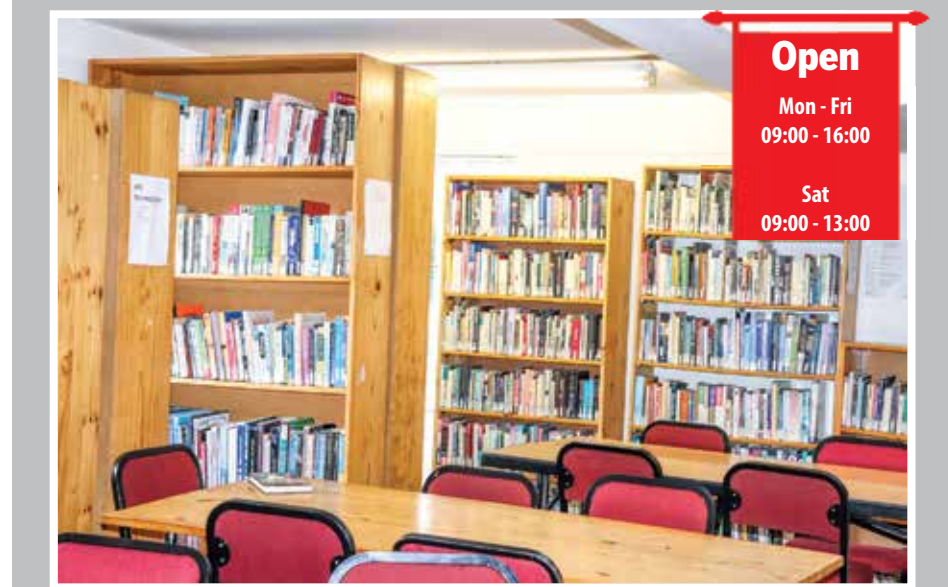
Karolo ea temana ea bo 20 (3) (a,b,c) ea eona LCA Act 2012, e toboketsa hore ho behelloa ka thoko hoa

nakoana hoa lengolo la setsi se joalo ho ka etsahala ka mongolo, ho fana ka mabaka a ho behelloa ka thoko ha nakoana hoa lengolo le joalo. E qetella ka ho bolela hore lengolo lena leka behelloa ka thoko nako ea lihora tse 72 ntle le moo makhotla a molao aka bonang ho hloka hore nako e joalo e eketsoe.

Mokhoa ona oa tšebetso le matla

ana a letona ke tse ling tsa lintho tseo Basotho ba bangata ba bang le maikutlo a hore 'muso o bonahala o na le matla a senyekhe-nyekhe holima litsi tsa liphatlatso.

Maikutlo a mang ke hore sena ke sona sesupo sa hore 'muso o rata ho laola litsi tsa khaso le hore li fane ka litaba tse ratoang ke bona babusi eseng tse thahasellong ea sechaba.

Daily subscription fees M5

Motlotlehi o re leeto la Menkhoaneng le kopanya lichaba

Leeto la Morena Moshoeshe I ke leeto le leholo leo ka lona le supang tšebelisoano-mmoho lipakeng tsa Basotho le ho linaha tsa boahisane. Rabasotho o re ke hona leetong lona lena moo a boneng moea oa kopano le kutloano le kutloelano bohloko ho bana ba monna. Tsena Rabasotho o li buile ha a koala ka molao leeto la selemo le selemo la Morena Moshoeshe la ho tloha Menkhoaneng ho ea Thaba-Bosiu.

Rabasotho ebile karolo ea leeto lena le leholohali le hlophisoang ke company ea T-Connexion le reretsoeng ho ithapolla le ho hopola litsela tsa mothehi oa sechaba sa Basotho.

Leeto lena monongoaha le ne le hlophisitsoe ka tlatsetso ea mokhatlo oa TRC ‘me le tšehelitsoe ke Lekhotla la Mekhatlo e Ikemetseng (LCN). Leeto lena ese ele lilemo tse fetang bohloko Mofumahali ‘Masenate Mohato Seeiso a le tsamaea ka katleho ‘me le kenetsoe ke batho ba fapakaneng ho tsoa linaheng tse ‘maloa tse akhang Afrika Boroa, Botswana, E-swatini le Lesotho. Le tsoaroa ele ho hopola Morena Moshoeshe ka khoeli ea

Hlakubele.

Motlotlehi ore moea ona oo ao boneng o rena lipakeng tsa banna le basali bana bao eneng ele karolo ea leeto lena o se o fumaneha ka thata sechabeng linakong tsa morao tjena.

O re moraong ona ho se ho le thata haholo ho fumana sechaba se sebetsang ‘moho ka kutloano molemong oa ho fihlela sepheo se le seng.

O boetse a supa hore bohle ba bileng karolo ea leeto lena ba ithutile ho hong ‘me ba tla nka semelo seo ho khutlela morao libakeng tse fapakaneng moo ba tsoang teng, molemong oa ho ea jala ona moea ona oa kutloano, kutloelano bohloko le tšebelisoano ‘moho molemong oa kholo le katleho ea MaAfrika.

O re thuto ena e lokeloa ho bonahala malapeng, metseng le metsaneng ka ho fapakana ho sa salle morao le mesebetsing ka ho fapakana. “Re lokela ho lula re utloelana bohloko. Re lokela ho lula re mamellana. Re tlameha ho bonoa re sebetsa ‘moho joalokaha moea ona o ile oa bonoa nakong ea matsatsi ana a mararo a leeto la Morena Moshoeshe ho lona batho ba le tsamaeang,” ho cho Motlotlehi puong

ea hae.

“Sena setla re thusa, haholo rona Basotho ho aha moea o mocha oa kutloano, tsoarelano le kutloelano-bohloko,” Rabasotho o tsoela-pele joalo.

O supile hore sena ke sona se tla boela se thusa Lesotho nakong ena eo ho bonahalang Basotho ba se ba hloka moea oa kutloelano bohloko. Ore taba ena ke eona e ka boelang e thusa Basotho hore ba be le poelano le tšepo. A re moea ona o boetse o’a hloka hape nakong ena eo Lesotho le kenang leetong la tlhopho-bocha. “Ke nakong ena eo Lesotho le kenang leetong la tlhopho-bocha ho hloka hape oona moea ona oa tšebelisoano-‘moho le kutloano. Re hloka ho mamellana haholo nakong eona ena hore re tsebe ho phetha mosebetsi ona ka bokhabane.”

Motlotlehi o boetse a ipiletsa ho Mekhatlo e ikemetseng tlas’a boetapele ba Lekhotla la Mekhatlo e Ikemetseng - LCN le Marena, ho sebetsa ‘moho le ho ba mohlala o motle. O tsoetse-pele ho bontša hore ke ka bona feela Basotho ba tlang ho eba le tšepo le ho tsetselela kopano, tsoarelano le kutloano ho sechaba sa Basotho. A

Ba nkileng karolo leetong la Morena Moshoeshe

re o na le tšepo ho mekhatlo le marena ho latela litsebe tseo ba nang le tsona tsa ho sebeletsa kopano ea sechaba.

Ho sale joalo, Motlotlehi o boetse a ipiletsa ho Basotho hore ebe bona ba kenelang leeto lena ka bongata ele ho ntšetsa-pele mosebetsi o seng o thakhotsoe ke T-Connexion le TRC oa ho sebelisa leeto lena ho kopanya Basotho.

O re leeto lena ke lona hape le tlang ho thusa sech-

aba sa Rantšo ho ikhopola le ho hopola Basotho ba sona. “Molimo a le etse hantle. Tšepo eaka ke hore re tla kopana hape selemong se tlang ka bongata bo tsoanang le bona kapa bo fetang bona, haholo-holo lona Basotho. Re kene leetong lena entse ele ho hopola Basotho ba rona le ho hopola mothehi oa sechaba sena, mothehi oa naha ea Lesotho Morena Moshoeshe.”

Ho ea ka Mookameli oa Lekhotla la Mekhatlo e Ikemetseng LCN Monghali Seabata Motsamai, leeto la ho tloha Menkhoaneng ho ea Thaba-Bosiu monongoaha ho khahlile Lekhotla la Mekhatlo e Ikemetseng, TRC le T-Connexion hore ba kopanye litheko ka morero oa ho khotalletsa Basotho ho elelloa bohlokoa ba tlhopho-bocha. “Leeto lena kajeno re le tsamaea ka sepheo sa ho bontša Basotho le ho ba hopotsa hore ke nako ea hore ba kopane molemong oa ho bopa Lesotho le tlang ho futhumalla e mong le e mong,” Motsamai a hlalosa joalo.

O re ke nako ea hore Basotho ba hopole hore Morena Moshoeshe o ile a kopanya sechaba sena le nakong eo ho neng ho le thata. O entse mohlala ka nako eo Ntata’e Moholo Peete a neng a jeoa ke Malimo hore seo ha se k’aba sa sitisa hore ba tsoele-pele ka leeto. “Ke eona thuto ena ea Morena Moshoeshe eo bohle re lokelang ho e sebelisa ho bontša hore le tlas’a liqholotso tse ngata, moepa, methipoloho le lipula, ha rea lokela ho nyahama empa se lokelang ho etsahala ke hore re tsoele-pele

Morena e Moholo Letsie III

Mofumahali ‘Masenate Mohato Seeiso

ka leeto,” Motsamai o tsoela-pele.

Motsamai o boetse a tsoela-pele ho supa hore Basotho ba lokela ho nka monyetla ka tlhopho-bocha ele ho bona hore mathata a nako e telele a tobileng naha ena a ea arabeleha.

A re tlhopho-bocha ena etlo shebana le lintlha tse supileng tsa mantlha eleng Molao oa Motheo, Paramente, Makhotla a Boahloli, Litsi tsa tšireletso, Bosebeletsi ba sechaba, Moruo le Bophatlalatsi.

O itse leha hole joalo ho tl'aba le monyetla oa hore Basotho ba boele ba ntše maiikutlo a bona lintlheng tse ling tseo ho ea ka bona ba bonang li sa hlahelle ka hare ho lethathamona lena empa ele tsa matlha tse lokelang hore li hlophoe-bocha.

LCN le TRC li kene seleaneng le T-Connexion ho kenya Basotho moea le ho eleloa bohlokoa ba ho kenya letsoho litabeng tsa tlhopho-bocha.

Leeto lena la ho hopola Morena Moshoeshoe le sebelisoa ele ho kenya Basotho moea oa hore nakong ea lipitso tsa sechaba Mosotho e mong le e mong abe a hlokomela bohlokoa ba lona. “TRC ke karolo ea mekhatlo e supileng ea sechaba e tlang ho bokella maiikutlo a sechaba literekeng tse leshome tsa naha. Leeto lena re le sebelisa ele ho etsa bonnete ba hore Mosotho e mong le e mong eo ho tlang ho fetoa ho eena ka nako ena oba le lentsoe le eena” Motsamai a phethela joalo tlhalosong ea hae.

Ba nkileng karolo leetong la Morena Moshoeshoe nakong eo ba phetelang leeto Thaba Bosiu

Ba nkileng karolo leetong la Morena Moshoeshoe le boetapele ba leeto

Transformation Resource Centre

Ke mokhatlo o ikemetseng oa litokelo tsa mantlha tsa botho o sebetsanang le puso e hloekileng, puso ea sechaba ka sechaba, thuto ka likhetho, paramente le ho beha leihlo mesebetsi e meholo e kang matamo, merafo le litaba tsa tikoloho. Mona ke moo TRC e reng ba angoang ke mesebetsi ena e meholo ba fumane melemo e otlohleng.

Puso ea Sechaba ka Sechaba le Litokelo tsa Mantlha tsa Botho (Democracy and Human Rights)

Lena ke lefapha la puso ea sechaba ka sechaba le litokelo tsa mantlha tsa botho le shebaneng le thuto sechabeng, matlafatso ea puso ea sechaba ka sechaba, ho kenya letsoho pusong le ho tšehetsa litsi tsa puso ea sechaba ka sechaba; litaba tsa paramente; puso ea libaka le borena hammoho le thuto ea likhetho. Mona TRC e khothaletsa hore ho etsoe litsi tse kang tsa tharollo ea likhohlano, popo ea sechaba le ho sebeletsa khotso le kanetso ea eona kahara Basotho le komisi ea litokelo tsa mantlha tsa botho.

Toka Bophelong ba Sechaba se angoang ke tikoloho (Social and Environmental Justice)

Lena ke lefapha la TRC le shebaneng le ho alosa mesebetsi e meholo e kang matamo, merafo, litsela, likoari, litaba tsa tikoloho le metsi. Ka tikoloho ke hore mesebetsi ena e meholo e seke ea utloisa sechaba bohloko empa e fumantse sechaba litokelo tsa sona le melemo e otlohleng e kang metsi, matloana le motlakase esita le ntlafatso. Lefapha lena le boetse le shebane le hore sechaba se kenye letsoho liqetong tse se amang mesebetsing ena e meholo. Ke lefapheng lena moo TRC e reng metsi le matloana e lokela ho ba litokelo tse tinkelelitsoeng molaong oa motheo.

Pokello ea Lingoliloeng, Litaba tsa Sechaba le Tsebetso ea setsi (Resource Centre and Information)

Lena Lefapha ke seipone sa TRC. Le fana ka leseli ho basebeletsi ba TRC hore ba matlafale ha ba sebetsa litaba tsa sechaba. Ke sebaka se fanang ka leseli la thuto ho sechaba. Sena se etsoa ke hore TRC ena le pokello ea libuka moo basebetsi ba TRC le sechaba ba hlahlleloang ka litsebo hore ba wtsebe ho alosa maano a puso hore ba tsebe ho hlopholla litaba tsa lipolotiki, litaba tsa moruo, litaba tsa sechaba le litaba tsa tumelo le bochaba. Tse fumanoang ka hare ho lefapha lena ke tse latelang: lipampiri tsa beke tsa Naha ea Lesotho le tsa Naha ea Afrika Boroa; litaba tsa Lesotho le leselinyana la Work for justice.

Information and Resource Centre

P.O. Box 1388

Maseru 100 – Lesotho

Tel: 266 22314463

Fax: 22322791

